

GEZOND EN ACTIEF LEVEN WEST BETUWE

september 2023

Inhoudsopgave

.....	0
Inleiding.....	3
Procesaanpak	4
1. Waar staat de gemeente West Betuwe?	5
Demografische situatie.....	5
2. Bestaand beleid	6
3. Gezond en Actief leven in West Betuwe: Visie en ambities	8
3.1 Visie en ambities.....	8
3.2 Algemene uitgangspunten bij alle ambities	10
4. Versterken van de sociale basis	12
4.1 Inleiding.....	12
4.2 Waar staan we nu?	13
4.3 Ambities.....	14
4.4 Doelen en beoogde resultaten	15
5. Terugdringen gezondheidsachterstanden	17
5.1 Inleiding.....	17
5.2 Waar staan we nu?	17
5.3 Ambities.....	19
5.4 Doelen en beoogde resultaten	20
6. Een gezonde fysieke omgeving die uitnodigt tot ontmoeten.....	21
6.1 Inleiding.....	21
6.2 Waar staan we nu?	21
6.3 Ambities.....	22
6.4 Doelen en beoogde resultaten	23
7. Stimuleren gezonde leefstijl	24
7.1 Inleiding.....	24
7.2 Waar staan we nu?	25
7.3 Ambities.....	27
7.4 Doelen en beoogde resultaten	28
8. Versterken van mentale weerbaarheid en mentale gezondheid.....	30
8.1 Inleiding.....	30
8.2 Waar staan we nu?	31
8.3 Ambities.....	32

8.4 Doelen en beoogde resultaten	33
9 Samenwerking en organisatie	34
10 Monitoring en evaluatie	37
Begroting	38
Bijlage 1 Ondertekening namens wethouders	40
Bijlage 2 Verwerking feedback de kerngroep VNG/VSG.....	41
Bijlage 3 Onderdelen brede SPUK-regeling	42
Bijlage 4 Lokaal Sportakkoord	43
Bijlage 5 Interventies ingezet vanuit het Lokaal Preventieakkoord.....	44
Bijlage 6 Kansrijke Start	47

Inleiding

In het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA), dat op 3 februari 2023 is ondertekend, hebben de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), GGD GHOR Nederland, Zorgverzekeraars Nederland (ZN) en het ministerie van VWS gezamenlijk afspraken gemaakt op het gebied van gezondheid en welbevinden. Daarmee wordt het fundament voor een gerichte lokale en regionale aanpak van preventie, gezondheid en sociale basis gelegd.

GALA

In West Betuwe werken we aan een gezond en actief leven. Daarvoor is al een goede basis. Vanaf 2023/2024 moet deze basis verder worden uitgewerkt. Voorstel voor deze zinnen: We streven naar een inclusieve samenleving waarin iedereen kan meedoen. Mensen in kwetsbare situaties krijgen extra aandacht. De focus wordt daarom gelegd op preventie en het voorkomen van ziekte. Daarmee komt de gezondheid van mensen centraal te staan. De zogenaamde 'beweging naar de voorkant'. Deze beweging krijgt vorm in het plan voor Gezond en Actief Leven in West Betuwe. We nemen hierbij de bestaande ambities uit landelijke en lokale plannen en akkoorden als uitgangspunt. We behouden de goede dingen die we nu al doen en bepalen samen met stakeholders (bestuurders en uitvoerders) wat we nog meer kunnen doen om meer het verschil te maken.

Brede SPUK regeling

De gemeente heeft daarvoor bij het Rijk een aanvraag gedaan voor de Brede SPUK. Deze afkorting staat voor Brede Specifieke Uitkering. Dit is een financiële regeling voor sporten en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en sociale basis. Deze aanvraag betreft alle vijftien onderdelen van de brede SPUK (zie bijlage 2) en is gehonoreerd. De middelen die aan ons zijn toegekend staan in hoofdstuk 13. De vervolgstap is het schrijven van een plan van aanpak voor Gezond en Actief Leven in West Betuwe. Het resultaat is een integraal plan van aanpak dat bestaat uit een samenhangend aanbod van (bij voorkeur) erkende interventies, beleid en maatregelen.

Samenhang met IZA

In september 2022 is het Integraal Zorgakkoord (IZA) gesloten met onder meer afspraken over het investeren in gezondheid en preventie breed (inclusief sociale basis). Het daarin aangekondigde addendum met afspraken tussen gemeenten, VWS en zorgverzekeraars, zoals afgesproken in het IZA, is verwerkt in het landelijke GALA.

Regionale samenwerking tussen zorgverzekeraars en gemeenten maakt daar een belangrijk onderdeel van uit. Met het GALA wordt uitvoering gegeven aan de afspraak in het IZA dat zorgverzekeraars en gemeenten uiterlijk 1 januari 2025 niet-vrijblijvende regionale samenwerkingsafspraken hebben gemaakt over gezondheidsbevordering.

Gemeenten hebben de opdracht om bovengemeentelijke (regionale) afspraken te maken met in de regio betrokken partijen, waaronder in elk geval de werkzame zorgverzekeraars en waar nodig relevante zorgaanbieders en zorgkantoren over een vijftal erkende ketenaanpakken die meerdere (gemeentelijke) domeinen beslaan: de gecombineerde leefstijlinterventie (GLI), de aanpak overgewicht en obesitas bij kinderen, valpreventie bij ouderen, welzijn op recept en kansrijke start.

Per 1 januari 2024 wordt in elke regio in zoveel mogelijk gemeenten gestart met de inrichting van deze ketenaanpakken. Tiel is voor de regio Rivierenland mandaat-gemeente en zal de

regionale SPUK-IZA middelen namens/ voor de gemeenten aanvragen, op basis van de uitwerking van het Regioplan IZA.

Voor een integraal plan van aanpak voor de Brede SPUK in West Betuwe is daarom enerzijds een sterke lokale preventieve beweging nodig en anderzijds een regionale samenwerking in het kader van het IZA.

Procesaanpak

We betrekken partners in West Betuwe op het gebied van welzijn, sport en bewegen, zorg, cultuur en onderwijs. Denk hierbij onder andere aan verenigingen, (jeugd)gezondheidszorg, jongerenwerk, welzijnsorganisatie(s), veiligheid en (inwoners)belangengroepen. De gemeente en haar partners hebben in gezamenlijke werksessies op de verschillende thema's koers bepaald en ambities en doelen geformuleerd, zodat we als netwerkorganisatie samen met partners kunnen werken aan de gedeelde opgaven.

Dit doen we zodat we de middelen die we ontvangen vanuit de brede specifieke uitkering goed onder kunnen verdelen. We bouwen verder op bestaand beleid. Dit vormt het kader waarbinnen partners is gevraagd om mee te denken, volgens onderstaand model.

In een [aantal werksessies](#) met relevante partners (professionals en inwonersvertegenwoordiging) zijn de verschillende thema's in de SPUK-regeling besproken: wat is er al, wat gaat goed, wat kan beter, wat willen we bereiken en hoe komen we daar (gap-analyse).

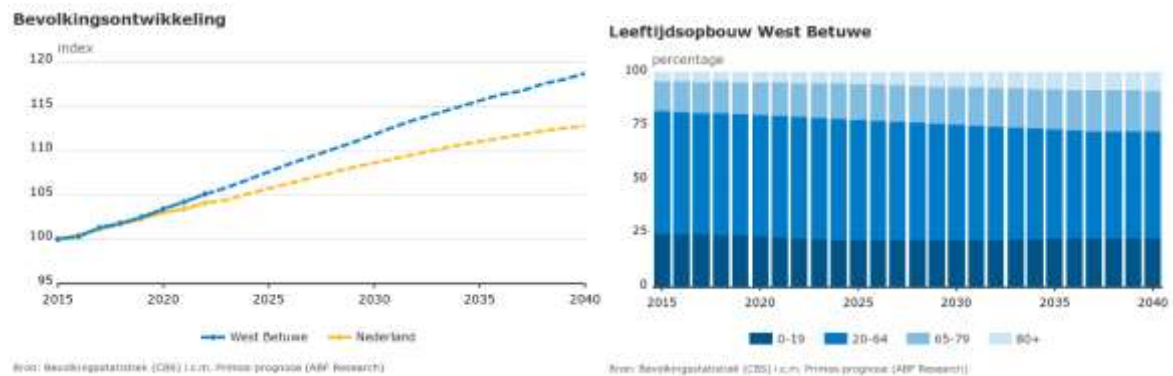
Vanuit deze input heeft de gemeente voorliggend meerjarig programma 'Gezond en Actief Leven West Betuwe' opgesteld. Dit plan is dynamisch omdat we blijven anticiperen op ontwikkelingen die van invloed zijn op onze beoogde resultaten. Dit plan is in een bestuurlijke sessie aan de partners voorgelegd, waarbij naast afspraken over de inhoud, ook afspraken over samenwerking en governance zijn gemaakt.

1. Waar staat de gemeente West Betuwe?

Demografische situatie

In dit hoofdstuk geven we een aantal indicatoren weer die van invloed zijn op een gezond en actief leven in West Betuwe. Allereerst is de demografische groei en ontwikkeling in beeld gebracht, vervolgens cijfers over ervaren gezondheid van inwoners. We geven slechts een overzicht van een aantal (opvallende) indicatoren om zo ook kwetsbare groepen in beeld te brengen. In de uitwerking van de ambities en monitoring en evaluatie (gepland najaar 2023) worden concrete KPI's per thema benoemd.

De grafiek laat de bevolkingsontwikkeling van de regio West Betuwe tot 2040 zien. Het toont een index met basisjaar 2015 zodat de landelijke, regionale en gemeentelijke cijfers met elkaar kunnen worden vergeleken. Het totaal aantal inwoners in West Betuwe in 2023 is 52.720. In 2040 zal dit 58.670 zijn.

Naast een forse stijging in het aantal inwoners is er ook een verschuiving van de leeftijdsopbouw. Waar in de meeste P10 gemeenten naar verwachting demografische krimp zal plaatsvinden vormt West Betuwe hierin een uitzondering. Er is een verwachte groei van 15,8 %. De grijze druk is gemiddeld genomen lager dan in andere P10 gemeenten. West Betuwe kan een toename van het aantal jongeren tegemoet zien. (Bron: Trendstudie voor P10 en K80 gemeenten).

In de analyse die Companen heeft uitgevoerd in het kader van de op te stellen woonzorgvisie West Betuwe komt eveneens naar voren dat de groep ouderen in onze gemeente in de komende jaren sterk gaat groeien: in 2023 zijn er circa 6.720 65-plus huishoudens, in 2040 zal dit aantal zijn opgelopen naar circa 9.700. Het huidige aanbod aan plekken in een woonzorgcentrum lijkt in balans met de vraag naar woonzorgcentrum plekken. Echter er is wel sprake van een wachtlijst.

In West Betuwe wonen 360 mensen met een WLZ-indicatie vanwege een verstandelijke beperking.

Gezondheid in West Betuwe

Om de gezondheid van de inwoners in beeld te brengen gebruiken we de

gezondheidsmonitors¹ van de GGD Gelderland-Zuid. Uit de monitors blijkt dat veelal de meesten volwassenen en ouderen (72%) en jeugd (88%) als (zeer) goed ervaren.

Per thema in dit plan van aanpak starten we kort met het schetsen van de huidige situatie aan de hand van een aantal kernindicatoren, relevant voor dat thema.

2. Bestaand beleid

Lokaal Sportakkoord en Lokaal Preventieakkoord

In dit plan van aanpak brengt de gemeente West Betuwe diverse preventieve gezondheid- en welzijnsprogramma's en beleid samen. Het huidige [Lokaal Sportakkoord](#) Vitaal West Betuwe 2020 t/m 2022 loopt af en is inmiddels herijkt in het Sportakkoord II (zie bijlage 3).

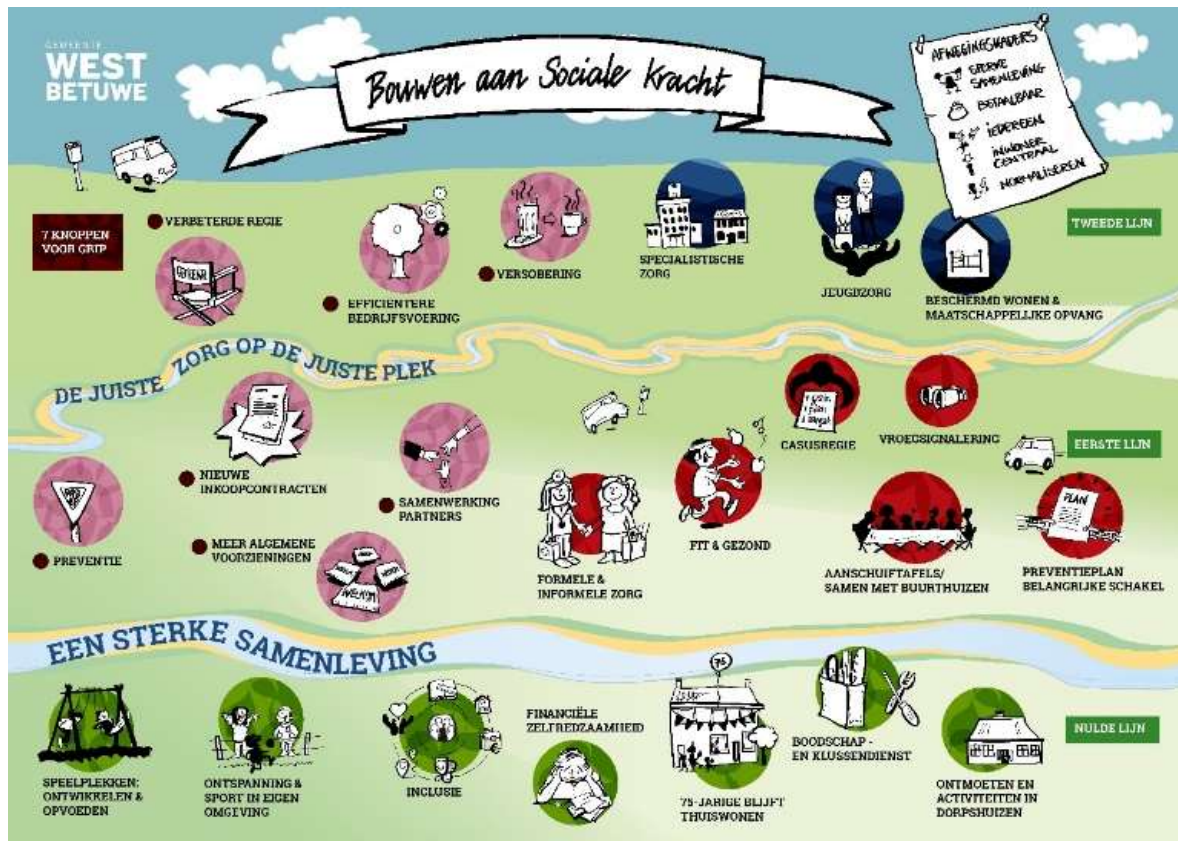
Het [Lokaal Preventieakkoord](#) (LPA) Samen Gezond in West Betuwe loopt van 2021 t/m 2023. Hier zijn veel interventies op ingezet (zie bijlage 4). Het LPA gaat vanaf oktober 2023 op in voorliggend Plan Gezond en Actief West Betuwe. Tevens is er een opdracht voor buurtsport- en cultuurcoaches tot en met 2025, deze opdracht komt voort uit de Brede Regeling Combinatiefuncties.

¹ De Gezondheidsmonitors bestaan uit de Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen en de Gezondheidsmonitor Jeugd. Deze monitors vinden beide elke vier jaar plaats. De Gezondheidsmonitor Jeugd is een samenwerking tussen de GGD'en en het RIVM. De Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen is een samenwerking tussen de GGD'en, het RIVM en het CBS. Beide Gezondheidsmonitors worden uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van VWS en gemeenten.

Bouwen aan sociale kracht

Tot en met 2024 loopt het beleidsplan 'Bouwen aan sociale kracht' dat veel raakvlakken heeft met de thema's van de brede SPUK. Bouwen aan sociale kracht doen we door te streven naar een breed en toegankelijk basisaanbod voor alle inwoners in de gemeente West Betuwe, waarbij maatwerk wordt toegepast, waar nodig. Voor iedere inwoner is het over het algemeen prettig als hulpvragen zo laagdrempelig mogelijk worden opgepakt. Dit vraagt om een investering in onze lokale structuren: een sterke samenleving. Daarnaast moet voor de

inwoners die specifieke hulp- en of zorgvragen hebben de juiste zorg worden geboden op de juiste plek. We willen de beweging naar voren maken en inzetten op preventie en basisvoorzieningen. Inwoners zorgen voor elkaar, doen wat nodig is. Uit eigen onderzoek blijkt dat er veel draagvlak, energie is om met preventie aan de slag te gaan. Verder blijkt uit diverse onderzoeken dat investeren in het voorliggend veld loont, zoals preventie op het gebied van gezondheid of het voorkomen van armoede. Iedereen moet mee kunnen doen in West Betuwe.

De juiste zorg op de juiste plek vraagt dat er naast investeren in een sterke samenleving ook een transformatie in het sociaal domein op gang komt. Inwoners moeten voor hen passende zorg krijgen. We normaliseren en doen wat nodig is. We gaan meer regie voeren en sturen op het sociaal domein, om de kosten beheersbaar te houden in het sociaal domein. Dure zorg willen we voorkomen en zorg meer rondom de inwoner organiseren.

We gaan beter monitoren, zodat we de zorgvraag en de kosten in de gaten kunnen houden en voortijdig kunnen ingrijpen. Door de Brede SPUK aan te laten sluiten op wat we al doen en dat verder te door te ontwikkelen zetten we mooie stappen met elkaar. De brede SPUK is een versteviging, versnelling en aanvulling op wat we aan het realiseren zijn in West Betuwe.

Daarnaast hebben we met ingang van 1 juli 2023 nieuwe overeenkomsten met zorgaanbieders. Dit voor de levering van ondersteuning op grond van de Wmo en Jeugdwet. In lijn met de Norm voor Opdrachtgeverschap spannen de gemeenten in Regio Rivierenland zich gezamenlijk in om de samenwerking binnen het sociaal domein door te ontwikkelen.

Hervormingsagenda Jeugd

Gelet op de thema's van de Hervormingsagenda Jeugd, en de hieruit voortvloeiende Regiovisie, is deze ook in het kader van het GALA relevant. Het Rijk verduidelijkt de bestaande verplichting in de Jeugdwet dat gemeenten moeten zorgen voor een toereikend aanbod van basisvoorzieningen. Doel is dat een gemeente werkzame vrij toegankelijke voorzieningen treft in wijken, buurten, scholen en kinderopvang et cetera, waar ouders/opvoeders terecht kunnen met vragen over de opvoeding en waar jongeren laagdrempelig naartoe kunnen.

Kerngericht werken en participatie

De gemeente wil zichtbaar zijn in al haar 26 kernen [door kerngericht te werken](#). Daarnaast zet de gemeente actief in op participatie met het beleidsplan 'Krachten bundelen'. Voor allebei vormt de vraag van de samenleving het uitgangspunt. Samen met inwoners zorgen we voor een positief effect op de leefbaarheid en samenhang in de kernen; we creëren een *samenleef-omgeving*. Dit wordt o.a. gedaan middels de kernagenda's.

Elke kern heeft een eigen kernagenda. In de kernagenda staan aandachtspunten die de inwoners en de gemeente belangrijk vinden voor de komende jaren voor de eigen kern. Regelmatig bespreken gemeente en inwoners welke punten zijn uitgevoerd, welke punten extra aandacht nodig hebben en welke nieuwe punten we aan de agenda toevoegen.

Onderwerpen die op de kernagenda's staan, sluiten aan op de visie en ambities die we met Gezond en Actief Leven in West Betuwe formuleren. Ook in de kernagenda's wordt gewerkt aan verbinden met elkaar. Bijvoorbeeld door het behouden en verder ontwikkelen van de dorps-/buurthuizen. Het stimuleren van ontmoetingsplekken voor zowel jong als oud en organiseren van activiteiten (Open eettafel, Samen Doen, Zingen aan de Linge) en moestuinen.

Daarnaast werken we middels de kernagenda's aan een omgeving die uitnodigt om te bewegen voor en door elke doelgroep. Door o.a. het ontwikkelen van locaties en het stimuleren van bewegen, bijvoorbeeld door beweegapparaten in de buitenruimte te plaatsen. Maar ook door het behouden, ondersteunen en uitbreiden van het verenigingsleven. Verder door het uitbreiden en verbinden van wandelpaden, het toegankelijker maken van trottoirs en het behouden en opknappen van speeltuinen. Dit komt ook terug in het beleid rondom recreatie en groenbeheer.

3. Gezond en Actief leven in West Betuwe: Visie en ambities

3.1 Visie en ambities

In juni 2023 kwamen bestuurders van maatschappelijke organisaties uit West Betuwe bijeen voor een visievormende bijeenkomst over Gezond en Actief leven in West Betuwe. Hierin is aangegeven dat men trots is op de sterke samenwerking in West Betuwe. Er is geloof in de kracht van samenwerking tussen organisaties en instanties, omdat we weten dat dit de groei en ontwikkeling van onze gemeenschap bevordert. Samen kunnen we meer bereiken.

Samen met partners en inwonersvertegenwoordiging is de volgende gezamenlijke visie geformuleerd:

“Samen met inwoners en maatschappelijke partners streven we naar een Gezond en Actief Leven in alle kernen van West Betuwe, met gelijke kansen op een goede gezondheid. Met positieve gezondheid als basis. In 2040 zijn we een gemeente met vitale en veerkrachtige inwoners die samen leven in een gezonde en toegankelijke omgeving. Ons doel is dat iedereen zich kan ontwikkelen en elkaar helpt, verbonden door saamhorigheid, met respect voor de eigen identiteit. We hebben een sterke basisstructuur met laagdrempelige hulp en voorzieningen voor alle levensgebieden. Zo creëren we een gezonde en bloeiende gemeenschap.”

Hoe we dat doen? Als we het hebben over gezondheid in West Betuwe, bedoelen we het brede begrip ‘Positieve gezondheid’². We zetten gezondheid centraal in plaats van ziekte en preventie. We leggen het accent op mensen zelf, hun veerkracht en wat hun leven betekenisvol maakt.

Onze missie is dat inwoners en professionals samenwerken, ongehinderd door schotten in organisaties of financiering, zodat inwoners die (tijdelijk) hulp of ondersteuning nodig hebben, vroegtijdig worden gezien en passende zorg en ondersteuning op maat krijgen. Preventie en gezondheid raakt alle levensdomeinen: wonen, financiën, sociale relaties, lichamelijke en psychische gezondheid, werk en dagbesteding. Bestuurders spraken over het belang van het organiseren van activiteiten om bewustwording over gezondheid te vergroten en preventie te bevorderen. We willen een gezonde en actieve gemeenschap creëren waarin iedereen gelijke kansen heeft.

Hiertoe formuleerden partners en gemeente in West Betuwe ambities op de volgende vijf onderwerpen:

1. Het versterken van (de verbinding met) de sociale basis
2. Terugdringen gezondheidsachterstanden
2. Een gezonde leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten
4. Een gezonde leefstijl
5. Versterking van de mentale weerbaarheid en mentale gezondheid

Sport en bewegen is niet opgenomen als aparte ambitie, maar is bij alle ambities een belangrijk onderdeel. Hetzij als middel dat bijdraagt aan (bijvoorbeeld: bewegen bij mentale problemen), hetzij als doel (gezonde leefstijl bevorderen). Ook geven we binnen de ambities waar nodig extra aandacht aan specifieke leeftijdsgroepen, denk bijvoorbeeld aan kansrijk opgroeien, op valpreventie bij ouderen.

Na de bestuurlijke sessie zijn er een tweetal werksessies met stakeholders in het veld geweest om de ambities te concretiseren en vertalen naar input voor het plan van aanpak. Bij deze werksessies waren ook de Adviesraad Sociaal Domein (ASD) en het Platform Toegankelijk West Betuwe vertegenwoordigd, evenals bijvoorbeeld vrijwilligers vanuit de dorps-/buurthuizen, integreren doe je samen, de kerken.

In de uitwerking van de ambities is altijd aandacht voor de uitgangspunten:

- Positieve gezondheid

---

² Positieve Gezondheid is een bredere kijk op gezondheid waarmee wordt bijgedragen aan het vermogen van mensen om met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven om te gaan en om zoveel mogelijk eigen regie te voeren. Daarbij gaat het niet om gezondheid als statistisch gegeven of een te bereiken doel, maar om de veerkracht van mensen om zich aan te passen aan wat zich in het leven voordoet.

- Domein overstijgende, integrale samenwerking
- Inclusie en toegankelijkheid
- Borging en inbedding

In de volgende hoofdstukken 5 tot en met 9 is per hoofdthema uitwerkt waar de ambitie ligt op dit thema, waar we naar toe werken, wie we daarvoor nodig hebben en wat de beoogde resultaten zijn. Hoofdstuk 4 gaat eerst in op de uitgangspunten (hoe).

3.2 Algemene uitgangspunten bij alle ambities

Bij alle thema's en ambities zijn een aantal universele uitgangspunten die in aanpak en manier van werken leidend zijn. Want de kansen om gezondheidswinst te realiseren zijn groter wanneer je aanpak aan een aantal voorwaarden voldoet. Dit gaat over de uitgangspunten en de manier waarop we -door alle ambities heen- willen samenwerken binnen Gezond en Actief Leven West Betuwe. We lichten ze hieronder per uitgangspunt nader toe.

Positieve gezondheid

Positieve Gezondheid is een bredere kijk op gezondheid waarmee wordt bijgedragen aan het vermogen van mensen om met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven om te gaan en om zoveel mogelijk eigen regie te voeren. Daarbij gaat het niet om gezondheid als statistisch gegeven of een te bereiken doel, maar om de veerkracht van mensen om zich aan te passen aan wat zich in het leven voordoet.

Borging van het gedachtegoed van Positieve Gezondheid in beleid, denken en handelen van gemeente, partners, professionals en vrijwilligers, kan de sterke samenleving een stevige impuls geven en eraan bijdragen dat inwoners minder een beroep hoeven doen op zorg en voorzieningen.

Het grote verschil met de huidige denkwijze is, dat we uitgaan van wat de inwoner wel kan (gezondheid) en niet van wat hij niet meer kan (ziekte/belemmering). Dit betekent dat we bij alle ambities werken aan een aanpak op maat die aansluit bij diverse groepen en individuen in de samenleving, zodat wordt gewerkt aan het terugdringen van gezondheidsverschillen en de achterliggende oorzaken daarvan. We kijken naar wat iemand wél kan om meedoen te stimuleren vanuit zingeving en een positieve benadering.

Een aandachtspunt hierbij is het bewaken van de balans tussen zelfredzaamheid en op maatwerk gebaseerde gerichte ondersteuning. We zetten verschillende maatregelen en interventies in samenhang in voor verschillende doelgroepen en hun omgeving. Want het werken aan gelijke gezondheidskansen houdt in dat maatregelen, beleid en interventies rekening houden met verschillen tussen mensen en groepen.

Om iedereen in staat te stellen gezond te zijn en te blijven, is het belangrijk om waar mogelijk mensen te ondersteunen bij het versterken van gezondheidsvaardigheden, geloof in eigen kunnen en zelfregulatie, en het verminderen of voorkomen van stress.

Domein overstijgende, integrale samenwerking, verbinding tussen GALA en IZA

De gezondheid van alle inwoners in West Betuwe is een gedeelde maatschappelijke verantwoordelijkheid. Dat krijg je alleen voor elkaar door met zorg én sociaal domein,

publieke én private partijen samen te werken. Zowel binnen de gemeente als met externe partners.

Deze verbinding draait om samenwerking en afspraken tussen professionals en organisaties in het werkveld die op álle preventieniveaus actief zijn, van universeel, selectief, geïndiceerd tot zorg gerelateerd. Hierbij zijn gemeenten (vanuit WMO, Jeugdwet en Wet publieke gezondheid) verantwoordelijk voor collectieve preventie, voorzieningen en de sociale basis.

Zorgverleners/ zorgverzekeraar zijn vanuit de zorgverzekeringswet (en soms Wet langdurige zorg) verantwoordelijk voor individuele zorg en daaraan gerelateerde preventie. In de zorg en zeker de eerste lijn, ziet men dagelijks mensen met chronische aandoeningen bij wie leefstijlaspecten een belangrijke rol spelen. Dat biedt voor zorgpartners goede ingangen voor in het bijzonder selectieve preventie en het aanspreken en motiveren van mensen om hun leefstijl te verbeteren.

Concreet werken we in West Betuwe samen met relevante zorgaanbieders en zorgkantoren aan de vijf ketenaanpakken uit het Integraal Zorg Akkoord (IZA) die meerdere (gemeentelijke) domeinen beslaan. Met het werken aan de GALA-doelen dragen we ook bij aan doelstellingen uit het Integraal Zorgakkoord (IZA). Afspraken binnen het IZA zijn erop gericht om de zorg in de toekomst voor alle groepen in de samenleving goed, toegankelijk en betaalbaar te houden. Er worden fundamentele veranderingen beschreven om passende zorg en ondersteuning te blijven bieden.

1. Kansrijke start (zie ambitie 2)
2. De gecombineerde leefstijlinterventie (GLI) (zie ambitie 4)
3. De aanpak overgewicht en obesitas bij kinderen (zie ambitie 4)
4. Valpreventie bij ouderen (zie ambitie 4)
5. Welzijn op recept (zie ambitie 1)

In de ketenaanpakken komen de doelstellingen uit het IZA en GALA samen, waarbij het partijen in het medische en het sociaal domein én zorgverzekeraars en gemeenten elkaar nodig hebben om de gestelde doelen te behalen.

Inclusie en toegankelijkheid

Bij inclusief beleid gaat het erom dat iedereen naar vermogen en behoefte onderdeel kan zijn van het sociale systeem, ongeacht leeftijd, uiterlijke kenmerken, sociaal-culturele achtergrond, gender of sekse, financiële situatie, de mate van gezondheid, levensbeschouwing, opleidingsniveau, seksuele voorkeur, sociale status, de mate van geletterdheid en (arbeids)participatie (Kastelein 2021).

De Gemeente West Betuwe heeft vanaf 2020 een Lokale Inclusie Agenda, met hierin 16 agendapunten. Deze 16 agendapunten richten zich op de samenleving en het beleid dat we binnen de gemeente maken. De uitdaging is om de Lokale Inclusie Agenda goed te borgen in reguliere werkprocessen en goed na te denken over de monitoring ervan.

In het beleidsplan 'Bouwen aan sociale kracht' (2020) wordt inclusie als belangrijke voorwaarde genoemd voor preventie: *'Met preventie binnen West Betuwe streven we naar een inclusieve, gezonde en vitale gemeente, waarin de inwoner van West Betuwe zich naar vermogen kan ontwikkelen. De inwoner heeft sociale contacten, is bereid een ander te helpen*

en te ondersteunen vanuit de eigen cultuur en achtergrond. Dit voorkomt dat inwoners vereenzamen, afhankelijk worden, niet meer meedoen en zorg nodig hebben. Hierdoor wordt mogelijk onnodig gebruik van Wmo en jeugdhulp middelen voorkomen. '

In de uitvoeringsagenda Bouwen aan Sociale Kracht (2021) wordt benoemd dat we inzetten op een sterke inclusieve samenleving. Dit bereiken we door goede toegankelijke en bereikbare activiteiten, wegen en voorzieningen in de verschillende kernen. Dit komt ook terug in de kernagenda's. We stimuleren inclusief onderwijsaanbod, toegankelijkheid van collectieve voorzieningen, met extra aandacht voor inwoners met een lichtverstandelijke beperking en een breed aanbod van inkomensondersteuning.

Het is van belang dat informatie en voorzieningen voor iedereen toegankelijk is en dat inwoners en professionals elkaar weten te vinden. Het aanbod is op elkaar afgestemd, zodat organisaties niet allemaal hetzelfde doen en aanbieden aan inwoners. Hiervoor richten we een passende programmastructuur in (zie hoofdstuk 10).

Inbedding en borging

Bij de ontwikkeling van alle plannen en (nieuwe) activiteiten bij de vijf ambities, is een belangrijk uitgangspunt dat we aan de voorkant al goed nadenken over inbedding en borging. We waken ervoor dat er een 'projectencarrousel'³ ontstaat: veel tijdelijke projecten en nieuwe initiatieven die weer verdwijnen en plaats maken voor weer nieuwe, andere projecten.

We zetten in op een programmatische aanpak en duurzaam beleid met activiteiten die ook na een (pilot- of project) geborgd kunnen worden in bestaand beleid, bij organisaties en vanuit bestaande / duurzame middelen en opdrachten. Dit betekent ook dat aandacht voor draagvlak en participatie erg belangrijk is, als een van de voorwaarden voor inbedding en borging. We nemen dit mee in de uitwerking van de uitvoeringsplannen bij de ambities.

4. Versterken van de sociale basis

4.1 Inleiding

De sociale basisinfrastructuur is 'het geheel van organisaties, diensten, voorzieningen en betrekkingen die het mogelijk maken dat mensen in redelijkheid in sociale verbanden (buurten, groepen, netwerken, gezinnen) samen kunnen leven en kunnen participeren in de samenleving'.

De sociale basis bestaat uit twee delen. Het ene deel is de fysiek aanwezige infrastructuur: de voorzieningen, instanties, gebouwen, inrichting van de wijk. Denk aan winkels, een huisarts, een school of speeltuinen, parkjes etc. met functies als ontmoeting, lichte vormen van ondersteuning en informatie en advies.

Het andere deel is het menselijke en informele deel waarin mensen met elkaar samen de gemeenschap vormen: de aanwezigheid van informele netwerken, burgeractiviteiten en betekenisvolle relaties tussen burgers onderling en tussen burgers, professionals en de overheid. De kern zijn de bewoners en hun mogelijkheden, talenten, behoeften en vragen⁴. Bij

---

³ Zie p 13 [w1337.pdf \(buurtwijs.nl\)](#)

⁴ Bron: <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Startnotitie-De-sociale-basis-terug-van-weggeweest%20%5BMOV-13905518-1.0%5D.pdf>

kinderen en gezinnen heeft de sociale basis ook een pedagogische functie (it takes a village to raise a child).

Het versterken van de sociale basis gaat over het omzien naar elkaar in de wijken, buurten en kernen. Maar ook over het autonoom kunnen leiden van het leven met eigen regie en een netwerk vanuit die basis. Om de gewenste beweging naar de voorkant goed te kunnen maken, is het nodig de sociale basis te versterken. Met meer oog voor de menselijke maat en de nabijheid van ondersteuning en zorg, vanuit de leefwereld of de situatie van de inwoner, gebiedsgericht en domeinoverstijgend.

Cultuurdeelname (zoals bezoek aan musea of het theater) kan hierin ook van betekenis zijn. Het verbindt mensen met elkaar, vergroot hun veerkracht en draagt bij aan persoonlijke ontwikkeling.

4.2 Waar staan we nu?

Huidige situatie

In West Betuwe is volgens de cijfers 13% van de inwoners mantelzorgers, waarvan 17% zich zwaar belast voelt. West Betuwe kent ook jonge mantelzorgers. In de [gezondheidsmonitor jeugd](#) van 2019 heeft 11% van de jongeren aangegeven een gezinslid te hebben met een ernstige ziekte, beperking of verslaving.

Vrijwilligers zijn heel belangrijk om de sociale basis op orde te houden. In West Betuwe geeft 35% van de inwoners aan dat ze vrijwilligerswerk doen.

Eenzaamheid is een belangrijk thema in de sociale basis. 10% van de inwoners van West Betuwe geeft aan zeer sterk tot ernstig eenzaam te zijn. 30% voelt zich matig eenzaam en 60% voelt zich niet eenzaam. Tegelijkertijd voelt 30% van de inwoners van West Betuwe zich in 2022 sociaal eenzaam, dit houdt in dat ze minder contact hebben met andere mensen dan ze wensen. 22% voelt zich emotioneel eenzaam, dit betekent dat er een sterk gemis wordt ervaren van een emotioneel hechte band met een ander individu.

Het percentage inwoners dat zich eenzaam voelt is hoger in de leeftijdsgroep 18 tot 64 jaar dan in de leeftijdsgroep boven de 65 jaar. Wel blijkt dat het percentage inwoners dat minstens één keer in de week contact heeft met burens of mensen in de straat hoger is dan het regionale gemiddelde. 63% van de inwoners geeft dit aan. Echter 10% van de inwoners spreekt zijn of haar burens zelden tot nooit. ([Bron: gezondheidsmonitor GGD Gelderlandzuid Zuid](#))

Ook jongeren voelen zich wel eens eenzaam. In de gezondheidsmonitor jeugd van 2021 heeft 11% van de jongeren aangegeven zich in de laatste 12 maanden vaak of altijd eenzaam te voelen. Voor jongeren in de kleine kernen met een laag aantal inwoners en minder aanbod is het soms lastig aansluiting te vinden.

Voor het huidige gemeentelijke beleid met betrekking tot de sociale basis, verwijzen we naar §2.2 waar [‘Bouwen aan Sociale Kracht’](#) staat toegelicht.

De kadernota Cultuur en Kunst verwoordt een overkoepelende visie en uitgangspunten voor het Cultuur en kunstbeleid van de gemeente West Betuwe. Voor het jaar 2023-2024 is gekozen voor het ambitieuze scenario waarin we aan de slag gaan met o.a. culturele routes door heel West Betuwe stimuleren, het aanbod cultuureducatie meer koppelen aan het lokale aanbod en cursussen en workshops organiseren voor jongeren.

In de kadernota komen de speerpunten Versterken, Verbreden, Verbinden en Vernieuwen naar voren, waarin we uiting geven aan ons doel om de West Betuwse identiteit te versterken, meer jongeren te betrekken bij Cultuur en Kunst, cultuur in te zetten als bindmiddel en innovatie te stimuleren. Er zijn geen specifieke cijfers over cultuurparticipatie in West Betuwe bekend. Landelijke cijfers zijn er wel, deze cijfers geven ook een aardig beeld:

[Kunstbeoefenaars naar leeftijd - LKCA](#)

Huidige activiteiten

In de werksessies met professionals is allereerst ingegaan op wat er al is en gebeurt in West Betuwe: wat zijn succesvolle interventies, wat werkt en waar kunnen we op voortbouwen? Daarnaast is gekeken naar verbeter- en aandachtspunten. Voor de sociale basis werden de volgende punten benoemd:

Successen	Aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none"> - Vrijwilligers (veel en betrokken) - Platform Toegankelijk - Betrokkenheid inwoners bij de eigen kern is groot 	<ul style="list-style-type: none"> - Grote verschillen tussen de kernen en binnen kernen tussen kerkelijk en niet-kerkelijk - Inwoners zijn minder betrokken bij de gemeente als geheel - Angst voor import in de kernen (angst voor verandering) - Aansluiten bij behoefte van inwoners - Ervaringsdeskundigen betrekken, o.a. met handleiding ervaringsdeskundigheid Gelderland-Zuid - Inzetten op mantelzorg (weten mensen wel dat ze mantelzorger zijn?) - Breder signaleren (huisartsen of scholen, denk aan jonge mantelzorgers) - Sociale basis ook toegankelijk voor groepen die meer kwetsbaar zijn: GGZ, licht verstandelijk beperkten, laaggeletterdheid, chronisch zieken - Financiële problemen en taboe rondom armoede - Stress door vechtscheidingen bij kinderen - Wil iedereen wel geholpen worden? Soms is er geen actieve vraag maar wel een behoefte bij iemand - Ook oog houden voor gezonde volwassenen
<ul style="list-style-type: none"> - Korte lijnen en samenwerking - Ons kent ons in de samenwerking - Ruimte voor nieuwe initiatieven 	<ul style="list-style-type: none"> - Duidelijkheid scheppen over de samenhang tussen plannen en goede communicatie daarover - Borging van projecten/ initiatieven

4.3 Ambities

Ambities die de partners formuleerden voor de sociale basis zijn: West Betuwe heeft een sterke sociale basis met laagdrempelige, toegankelijke voorzieningen en met sterke informele relaties. Mensen zien naar elkaar om, zodat inwoners op elkaar kunnen terugvallen; We werken daarbij aan:

- Omzien naar elkaar: Inwoners in West Betuwe zien in het dagelijks leven actief naar elkaar om vanuit 'nabuurchap' tussen inwoners onderling en worden daarbij

gefaciliteerd door samenwerkingspartners die ontmoeten en meedoen bij al hun activiteiten mogelijk maken. We zoeken daarin de verbinding tussen zorg, welzijn, (sport)verenigingen, kunst & cultuur en natuurorganisaties, onderwijs;

- Er zijn in alle kernen mogelijkheden om elkaar laagdrempelig te ontmoeten, zich te ontplooien, te ontspannen en te kunnen meedoen in de samenleving.
- Het vinden, versterken en verlichten van mantelzorgers, zodat zij vroegtijdig in beeld zijn, de weg weten te vinden en passende ondersteuning op maat krijgen, om overbelasting te voorkomen;
- Zorgen dat alle inwoners gezien en gehoord worden: niemand hoeft eenzaam te zijn. De coalitie 'Een tegen eenzaamheid' werkt aan nabuurschap, ontmoeten en meedoen voor alle inwoners.

Verbinding met andere speerpunten en thema's

Een sterke sociale basis levert een belangrijke bijdrage aan de ambities bij de andere thema's uit dit plan van aanpak Gezond en Actief Leven West Betuwe. De raakvlakken van dit thema met andere thema's uit dit plan liggen bijvoorbeeld bij:

- Vanuit de sociale basis werken aan toegankelijkheid voor alle doelgroepen, juist ook mensen in een kwetsbare situatie, met een beperking of met gezondheidsachterstanden (ambitie 2);
- Een gezonde leefomgeving (ambitie 3), met goed bereikbare en toegankelijke voorzieningen voor ontmoeten, bewegen, maar ook middenstand en; zorgvoorzieningen, is een belangrijke voorwaarde voor een sterke sociale basis
- Toegankelijkheid van sportvoorzieningen (ambitie 4) is een middel voor ontmoeting en meedoen, om zo bijvoorbeeld eenzaamheid terug te dringen;
- Een sterke pedagogische basis draagt bij aan Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO, ambitie 4);
- Onderdeel van de sociale basis is een sterk Team Sociaal dat goed samenwerkt met (zorg)partners.

4.4 Doelen en beoogde resultaten

In West Betuwe zijn er voldoende ontmoetingsplekken nodig waar inwoners elkaar kunnen spreken en deel kunnen nemen aan activiteiten. Deze voorzieningen voor alle inwoners toegankelijk, een beperking mag hiervoor geen belemmering vormen. Ook informatie is in West Betuwe voor inwoners toegankelijk, waarbij we speciale aandacht hebben voor laaggeletterdheid, mensen met een licht verstandelijke beperking en mensen die de Nederlandse taal onvoldoende of niet vaardig zijn.

In West Betuwe hebben we betrokken inwoners, die omkijken naar elkaar en elkaar helpen. Er is een inclusief sociaal/cultureel leven in de kernen, waarbij het aantal mensen dat zich eenzaam voelt is gedaald. Tijdens de werksessies is ook naar voren gekomen dat veel inwoners niet weten dat ze mantelzorger zijn. Ze vinden het bijvoorbeeld vanzelfsprekend om voor hun familie, vrienden of burens te zorgen en hebben daardoor niet door dat er een groot beroep wordt gedaan op hun capaciteit.

We ontwikkelen een lokaal mantelzorgbeleid met aandacht voor het vinden, versterken en verlichten van mantelzorgers. We zetten in op bewustwording, door middel van laagdrempelige communicatie, rondom mantelzorg en eenzaamheid, zodat inwoners dit bij zichzelf en anderen herkennen.

In de uitwerking van de ambities bij het versterken van de sociale basis richten we ons daarom op:

Toegankelijke informatievoorziening

1. Veel en breed communiceren naar mensen uit het sociale netwerk rondom doelgroepen om daar bewustwording te creëren. Bijvoorbeeld kennissen/vrienden van mantelzorgers, burens van mensen die wellicht eenzaam zijn et cetera.
2. Toegankelijkheid van informatie voor iedereen o.a. om mensen met een licht verstandelijke beperking ook te voorzien van informatie. Wegwijs in West Betuwe is bekend bij inwoners en professionals.
3. Mogelijkheden onderzoeken voor gratis/minder dure zorg, voor degenen die dit financieel niet kunnen betalen, waarbij dan te denken valt aan tandartszorg en fysiotherapie.
4. Voorzieningen in de gemeente zijn voor iedereen bereikbaar en toegankelijk. Evenals de fysieke leefomgeving, zoals trottoirs die aangepast zijn op mensen die slecht ter been zijn of in een rolstoel zitten. Of gebouwen met brede deuren/elektrische deuren. Winteractiviteiten voor mensen met een beperking. Wanneer het te glad is, of het regent is het voor mensen in een rolstoel vaak lastig om naar buiten te gaan.
5. Team Sociaal en zorgpartners zoals huisartsen en fysiotherapeuten zijn goed op de hoogte van het voorliggende voorzieningenaanbod in de gemeente en kunnen inwoners hier adequaat naar verwijzen. Hiervoor onderzoeken we hoe we (onder andere) Welzijn op recept kunnen inzetten/versterken.

Informele zorg, vrijwilligers, mantelzorg

1. Opstellen van een gemeentelijk beleid voor informele zorg en mantelzorg, gericht op het vinden, versterken en verlichten van mantelzorgers, zodat zij vroegtijdig in beeld zijn, de weg weten te vinden en passende ondersteuning op maat krijgen, om overbelasting te voorkomen
2. Ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorgers, duidelijkheid waar zij terecht kunnen met vragen. Goede communicatie richting inwoners, denk hierbij aan een nieuwsbrief/magazine huis aan huis met bijvoorbeeld mantelzorghelden en informatie wat een mantelzorger is en waar mantelzorgers terecht kunnen met vragen en het organiseren van een Mantelzorgcafé, waarbij mantelzorgers andere mantelzorgers kunnen ontmoeten en ervaringen kunnen uitwisselen
3. Goede samenwerking tussen formele en informele zorg faciliteren en stimuleren, zodat inwoners met een hulpvraag passende zorg ontvangen. De AVG kan een belemmering vormen om doelgroepen goed in kaart te brengen, met elkaar onderzoeken hoe we uitwisseling mogelijk kunnen maken.

Omzien naar elkaar, ontmoeting, eenzaamheid

1. Iedere kern heeft een woonomgeving die uitnodigt om contacten te leggen met buurtbewoners (zie ambitie 2). Zo is er in elke kern is een ontmoetingsplek/een broedplaats waar activiteiten samenkomen. Bijvoorbeeld buurthuizen zijn de gehele dag open, met vrije inloop om koffie te drinken met elkaar, spelletjes te spelen, muziek met elkaar te maken en elkaar laagdrempelig te ontmoeten, om bijvoorbeeld eenzaamheid te doorbreken.
2. We hebben zicht op de mate van eenzaamheid in onze kernen, over de gehele bevolking en specifiek onder jongeren. We organiseren activiteiten voor jongeren om eenzaamheid onder jongeren te voorkomen en te verminderen (zie ook ambitie 5).

Werkgroep omzien naar elkaar in elke kern mogelijk maken, waarbij ook de werkgroepen onderling samenwerken.

3. We betrekken meer (individuele) inwoners om onze doelstellingen te behalen. We zetten meer in op burgerparticipatie. Denk aan sleutelfiguren in de kernen die een makelaarsrol vervullen of een platform waar hulpvragers en hulpaanbieders elkaar (per kern) kunnen vinden.
4. We organiseren activiteiten voor mensen met een fysieke of verstandelijke beperking, waarbij we specifiek aandacht hebben voor de leeftijdsgroep tussen de 30 en 60 jaar.
5. We zorgen dat initiatieven in de gemeente goed vindbaar zijn
6. Activiteiten, verenigingen, ontmoetingsplekken die er al zijn behouden. We zorgen voor voldoende (financiële) ondersteuning voor basisvoorzieningen, dit kan ook in de vorm van waardering of praktische ondersteuning zijn.

5. Terugdringen gezondheidsachterstanden

5.1 Inleiding

Gezondheidsachterstanden blijven een hardnekkig probleem, omdat de verschillen in gezondheid tussen mensen met hoge en lage sociaaleconomische positie (SEP) in de afgelopen decennia niet veel zijn verkleind, ondanks inspanningen van de overheid en gemeenten. Deze achterstanden beginnen al in de eerste duizend dagen van een kind, wat van invloed is op hun gezondheid op latere leeftijd.

Mensen met een kwetsbare sociaaleconomische situatie hebben vaak te maken met armoede, schulden, huisvestingsproblemen, eenzaamheid of werkloosheid. Hierdoor leven ze gemiddeld ruim vier jaar korter en ervaren ze ruim veertien jaar eerder een slechtere gezondheid dan mensen met een hogere SEP. Daarnaast kunnen taalbarrières, sociaal-culturele verschillen en beperkte gezondheidsvaardigheden⁵ goede zorg belemmeren.

Mensen met een lager opleidingsniveau roken vaker, hebben vaker overgewicht en lopen een hoger risico op soa's, hiv en onbedoelde zwangerschappen. Ook halen ze minder vaak vaccinaties in het Rijksvaccinatieprogramma. Gezondheidsachterstanden zijn maatschappelijk onwenselijk, omdat ze een negatieve invloed hebben op de levenskwaliteit van mensen en hun mogelijkheden om deel te nemen aan het economische en maatschappelijke leven.

5.2 Waar staan we nu?

In deze paragraaf laten we de meest relevante kernindicatoren m.b.t. gezondheidsachterstanden zien die een beeld geven over West Betuwe. Meer cijfers zijn [hier](#) vinden. Daarnaast beschrijven we de huidige activiteiten en het huidige beleid.

Huidige situatie

Laatste 12 maanden moeite met rondkomen: <i>Grootste moeite met rondkomen aangegeven in Gebied 2. (11%)</i>
--

⁵ Gezondheidsvaardig zijn is het vermogen om informatie over gezondheid te verkrijgen, te begrijpen, te beoordelen en te gebruiken bij het nemen van gezondheidsgerelateerde beslissingen (HLS-EU Consortium, 2012). Bredere definities omvatten ook sociale en psychologische kenmerken (zoals zelfvertrouwen, motivatie en het kunnen nemen van verantwoordelijkheid voor de eigen gezondheid). Bijna een derde van de Nederlanders van 15 jaar en ouder heeft beperkte of lage gezondheidsvaardigheden. Wanneer men uitgaat van de brede definitie is het percentage nog hoger: één op de twee Nederlanders (48%) heeft moeite om zelf de regie te voeren over gezondheid, ziekte en zorg. Zij missen voldoende kennis, motivatie en zelfvertrouwen (Rademakers, 2014). Bron: Loket Gezond Leven.

	West Betuwe 2022	West Betuwe 2020	Regio GZ	NL
Geen enkele moeite	45%	58%	45%	44%
Geen moeite, wel opletten op uitgaven	42%	32%	37%	37%
Enige moeite	10%	9%	15%	15%
Grote moeite	2%	1%	3%	4%
<i>Andere relevante kernindicatoren:</i>	10 % voelt zich zeer sterk of matig eenzaam. 14%NL	Er zijn 177 personen met een bijstandsuitkering (gemiddeld in NL 431)	De werkloosheid is 2,8% (gemiddeld in nl 3,5%)	Schuldenproblematiek 5% (gemiddeld nl 7.9%)
		Psychische klachten ernstig 2%, matig 3%		

Bronnen: Gezondheidsmonitor GGD Gelderland Zuid volwassenen ouderen 2022, [waar staat je gemeente.nl](https://www.waarstaatjegemeente.nl)

Huidig beleid: Kansrijke start en minimabeleid

De eerste duizend dagen van een kind zijn cruciaal voor een goede start en beginnen al bij de conceptie. Kinderen van ouders die in een kwetsbare situatie zitten, lopen een groter risico op een minder goede start van het leven.

De verschillen in gezondheid van baby's bij de geboorte tussen gemeenten en ook tussen kernen zijn soms groot. In de gemeente West Betuwe worden jaarlijks gemiddeld 530 Kinderen geboren, 16% is kwetsbaar in meer of mindere mate. Dit betekent per jaar tussen 80 en 90 kinderen die in een kwetsbare situatie geboren worden.

Meer informatie over cijfers is te vinden via de [Indicatorenset Lokale Monitoring Kansrijke Start](#) en in het Plan van Aanpak Kansrijke Start in West Betuwe. Naast de ondersteuning vanuit Kansrijke start kunnen ouders ook via het minimabeleid worden ondersteund. Er zijn verschillende regelingen waar inwoners gebruik van kunnen maken. Vanuit de coalitie Kansrijke Start wordt de verbinding met de gemeentelijke uitvoering van het minimabeleid gemaakt. Ook de Welzijnsorganisatie wordt hierbij betrokken.

De gemeente West Betuwe is in 2020 gestart met het opzetten van een lokale coalitie Kansrijke Start. Behalve de gemeente zitten in deze coalities de belangrijkste lokale vertegenwoordigers van organisaties, GGD, jeugdgezondheidszorg en betrokken professionals (team sociaal, verloskundigen, kraamzorg en ZRT). De afgelopen jaren is ingezet op verschillende doelen voor, tijdens en na de zwangerschap om gezondheidsverschillen te verkleinen (zie bijlage 5).

Huidige activiteiten

In de werksessies met professionals is allereerst ingegaan op wat er al is en gebeurt in West Betuwe: wat zijn succesvolle interventies, wat werkt en waar kunnen we op voortbouwen? Daarnaast is gekeken naar verbeter- en aandachtspunten. Voor het terugdringen van gezondheidsachterstanden werden de volgende punten benoemd:

Successen	Aandachtspunten
Laagdrempelige ondersteuning bieden, aandacht voor verschillende doelgroepen, leren van anderen, domein overstijgend werken	Personeelstekorten en –wisselingen maken samenwerken lastiger. Je weet bij de gemeente als inwoner of organisatie niet altijd waar je moet zijn.
Voorbeelden: Leerkringen in Rivierenland, Onafhankelijke cliëntondersteuning, Centering Pregnancy, jongerencoaching	Overig: niet werken als losse eilandjes, maar verbinding zoeken. Er is nu soms nog veel dubbeling.

5.3 Ambities

Ambities die de partners formuleerden voor het terugdringen van gezondheidsachterstanden zijn:

- In 2025 heeft West Betuwe een lokale aanpak voor het terugdringen van gezondheidsachterstanden om kwetsbare groepen te bereiken, in een brede, domein overstijgende aanpak. We werken hierbij aan:
  - Het bereiken van alle inwoners, zodat zij zich bewust worden van een gezond leven en daarin zelf passende keuzes kunnen maken, gesteund door een gezonde omgeving (zie ook ambitie 2 en 4);
  - Differentiatie en maatwerk in onze aanpak door cultuursensitief te werken, toegespitst op verschillen tussen mensen en tussen kernen;
  - Verbeteren van toegang tot (zorg) aanbod in de kernen en het bieden van persoonsgerichte zorg en ondersteuning, zodat inwoners voor hen passende en juiste zorg/ondersteuning ontvangen;
  - Versterken van gezondheidsvaardigheden, zodat mensen beter in staat zijn om gezondheidsinformatie te begrijpen en te gebruiken bij het nemen van beslissingen over hun gezondheid;
  - Het samenwerken met de mensen om wie het gaat om aanpak en interventies beter aan te laten sluiten bij de belevingswereld van mensen met gezondheidsachterstanden.
- Ieder kind heeft een Kansrijke Start: (Aanstaande) ouders in een kwetsbare situatie worden vroegtijdig gesignaleerd en krijgen tijdig de juiste zorg en ondersteuning, aansluitend op hun hulpbehoefte.

Uiteindelijk beogen we hiermee om de kloof te verkleinen en het aantal jaren in goed ervaren gezondheid voor mensen met een lage sociaaleconomische positie in West Betuwe te laten toenemen.

Verbinding met andere speerpunten en thema's

Het verkleinen van gezondheidsverschillen loopt als rode draad door alle thema's uit dit plan van aanpak Gezond en Actief Leven West Betuwe heen. Om preventieve maatregelen rond leefstijl (zoals roken, alcohol en overgewicht) te laten slagen in West Betuwe, is het belangrijk om niet alleen te focussen op deze aspecten, maar ook op achterliggende factoren zoals culturele verschillen, onderwijs, werkgelegenheid, armoede en inkomen.

Het aanpakken van dit type bredere sociale determinanten die invloed hebben op de gezondheid, is van essentieel belang om gezondheidsachterstanden te verminderen. Hoewel

dit buiten de scope van het meerjarenplan valt, wordt waar mogelijk wel geprobeerd om beleidsmatige verbindingen te maken met deze terreinen.

De raakvlakken van dit thema met andere thema's uit dit plan liggen bijvoorbeeld bij:

- Een gezonde fysieke leefomgeving (ambitie 2) is juist ook voor mensen met gezondheidsachterstanden van belang; dat ook zij een gezonde woning hebben, in een groene wijk en met voldoende mogelijkheden voor ontmoeten, bewegen en gezonde voeding;
- Toegankelijkheid en voldoende aanbod van voorzieningen in de sociale basis (ambitie 2 en 3) en en bewegen (ambitie 4), zowel qua fysieke beschikbaarheid en bereikbaarheid, als financiële beschikbaarheid, vindbaarheid en inclusiviteit.
- Goede vroegsignalering, bijvoorbeeld bij thema's als eenzaamheid of (risico op) overbelaste mantelzorgers (ambitie 3) of mentale problemen en stress die vaak ook samenhangen met achterliggende problematiek (ambitie 5)
- Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO, ambitie 4): het versterken van de pedagogische basis en terugdringen van gezondheidsachterstanden in een lokale, domein overstijgende aanpak.

5.4 Doelen en beoogde resultaten

We vinden het belangrijk dat kinderen en jongeren kansrijk kunnen opgroeien en dat inwoners gelijke kansen hebben. Hiervoor is het belangrijk om inwoners en partners te bereiken met het aanbod dat er is binnen de gemeente. Hiervoor worden verschillende methodes ingezet, passend bij de doelgroep. Op het platform [Wegwijs in West Betuwe](#) is bijvoorbeeld te vinden hoe wonen, zorg, welzijn, werk en geldzaken in West Betuwe geregeld zijn en vinden inwoners de weg naar organisaties, activiteiten, hulp en initiatieven in eigen buurt.

In de uitwerking van de ambities bij het terugdringen van gezondheidsachterstanden richten we ons op:

Lokale en inclusieve aanpak

1. Een aanpak specifiek op maat voor kernen waar gezondheidsachterstanden meer voorkomen wordt onderzocht en indien wenselijk ontwikkeld en uitgevoerd. Hierbij betrekken we de doelgroepen die dit het meest nodig hebben.
2. Bekendheid van de sociale kaart vergroten onder inwoners en professionals. Waarbij op de sociale kaart ook de aangepaste beweegmogelijkheden in beeld zijn gebracht.
3. Communicatie begrijpelijk maken voor de doelgroep aan wie het gericht is. Informatie die we vanuit de gemeente verstrekken is leesbaar en begrijpelijk voor iedereen. Ook voor mensen met een licht verstandelijke beperking en mensen die de Nederlandse taal niet beheersen. Denk hierbij aan informatie en uitleg op het niveau van de doelgroep, persoonlijk en specifieke informatie.
4. Aansluiten bij de startnotitie inclusie (in ontwikkeling): voorstel is om twee onderzoeken te doen onder inwoners en medewerkers. Op basis van de resultaten leggen we waar mogelijk de verbinding met de ambities vanuit Gezond en Actief Leven West Betuwe.
5. Statushouders weten de weg te vinden naar het voorliggend veld en we werken aan een betere overgang van het AZC naar statushouderschap.
6. Onderzoeken hoe we bewegen voor meer inwoners toegankelijk kunnen maken en wat ervoor nodig is om mensen mee te kunnen laten doen aan verschillende sporten en beweegactiviteiten (zie ook ambitie 4).

Kansrijke start:

1. We focussen op een bronaanpak. Een Kansrijke Start gaat niet alleen over bestaande problemen weghalen, maar preventief inzetten op een gezonde zwangerschap en start van ouder en kind. Genoemde thema's zijn financiële problematiek, huisvesting, statushouders, psychische kwetsbaarheid van ouders, allochtonen, mensen met een lichtverstandelijke beperking (LVB).
2. We geven meer bekendheid aan Kansrijke Start en het doorbreken het taboe rondom kwetsbaarheid in zwangerschap en ouderschap. Zowel professionals als ouders weten waar ze passende hulp kunnen vinden en we maken deze hulp toegankelijk.
3. We hebben aandacht voor specifieke doelgroepen. We onderzoeken welke kwetsbare groepen er zijn en hoe we deze kunnen ondersteunen met passende informatie en interventies die in hun behoefte voorzien.
4. We verbeteren de samenwerking en versterken ketenaanpak tussen professionals zodat ze elkaar weten te vinden. Een voorbeeld hiervan is het versterken van de samenwerking met onder andere huisartsen.

6 Een gezonde fysieke omgeving die uitnodigt tot ontmoeten

6.1 Inleiding

Door de leefomgeving gezonder in te richten kan veel gezondheidswinst worden geboekt. Een gezonde leefomgeving is een leefomgeving die bewoners als prettig ervaren, waar gezonde keuzes gemakkelijk en logisch zijn, en waar negatieve invloed op gezondheid zo klein mogelijk is.

Belangrijke elementen voor een gezonde leefomgeving zijn uitnodigen tot bewegen (wandelen, fietsen, spelen, bewegen), elkaar ontmoeten, ontspannen, een goede milieukwaliteit (lucht, geluid), klimaatbestendigheid en een goede toegang tot voorzieningen, zoals winkels en zorg. Een gezonde leefomgeving is een omgeving waarin ruimte is voor groen en water. Dit helpt om hitte en wateroverlast tegen te gaan en draagt daarmee bij aan klimaatbestendigheid.

Maar een natuurlijke omgeving doet meer: groen en water bieden mogelijkheden voor rust en ontspanning en nodigt uit tot bewegen en ontmoeten. De voedselomgeving speelt ook een rol, zoals het aanbod, de beschikbaarheid en betaalbaarheid van voedsel.

6.2 Waar staan we nu?

Huidige situatie

Van de inwoners van West Betuwe geeft 93% een voldoende aan hun leefomgeving. Mensen die hinder ervaren hebben veelal last van geluidshinder (brommers, scooters of ander wegverkeer) of geurhinder (open haard of allesbrander). Cijfers zijn [hier](#) te vinden.

Buitenspelen heeft een positieve invloed op de sociale, motorische en emotionele ontwikkeling en het leervermogen van kinderen. De aanwezigheid van veilige en uitnodigende speelmogelijkheden is daarom van belang. In West Betuwe kunnen bijna alle kinderen ergens buitenspelen. Toch staat een veilige speelplek in de top-3 van voorzieningen die ouders missen in hun buurt. Slechts 41% vindt de buurt heel kindvriendelijk. De grootste belemmeringen voor het buiten spelen zijn water (sloot of vijver) of te veel verkeer.

Het rijksbeleid is erop gericht dat mensen zo lang mogelijk, zo zelfstandig mogelijk thuis blijven wonen. Dit uitgangspunt vraagt iets van de kwaliteit van de woning waarin men woont (is deze geschikt dan wel geschikt te maken voor de toekomst), de aanwezigheid dan wel bereikbaarheid van voorzieningen en ondersteuning en de leefomgeving (o.a. veiligheid).

Huidige beleid

In de [Omgevingsvisie](#) staan de hoofdlijnen van het beleid voor de fysieke leefomgeving. Vanuit drie kernambities wordt gestreefd naar een goede balans tussen het beschermen en benutten van de leefomgeving:

1. We zetten in op toekomstbestendige en leefbare kernen;
2. We ontwikkelen ons tot dé fruitgemeente van Nederland;
3. We versterken het beleefbare rivierenlandschap waarbij kleinschaligheid en de 'dorpse sfeer' de boventoon voeren.

Gezondheid en veiligheid zijn aspecten die met de komst van de Omgevingswet sterker worden meegenomen bij de afwegingen over het benutten van de fysieke leefomgeving.

Daarnaast staat, zoals genoemd in de inleiding, het [Kerngericht Werken](#) centraal. Vanuit de opgestelde kernagenda's wordt met inwoners ingezet op leefbaarheid en samenhang in de kernen.

Huidige activiteiten

In de werksessies met professionals is allereerst ingegaan op wat er al is en gebeurt in West Betuwe: wat zijn succesvolle interventies, wat werkt en waar kunnen we op voortbouwen? Daarnaast is gekeken naar verbeter- en aandachtspunten. Voor een gezonde leefomgeving werden de volgende punten benoemd:

Successen	Aandachtspunten
De gebiedsmakelaar, sterke communicatie, voldoende activiteiten. Mooie toegankelijke natuurgebieden.	Er is geen duidelijk vrijwilligersbeleid. Vergunningen zijn lastig te verkrijgen.
Voorbeelden: beweegvriendelijk consultatiebureau. Kernagenda's en sportakkoord. De Pluk	Overig: meer mogelijk maken op zondag. Heb vertrouwen in de inwoners.

Naar aanleiding van de huidige situatie en input van de professionals zijn ambities en speerpunten geformuleerd.

6.3 Ambities

Ambities die de partners formuleerden voor een gezonde leefomgeving zijn:

- Er is een gezonde leefomgeving die inwoners stimuleert om de gezonde keuze makkelijk(er) te maken en die uitnodigt tot ontmoeten en bewegen:
  - De leefomgeving nodigt uit tot bewegen en gezond eten, en draagt daarmee bij aan een gezond gewicht.

- Voor alle inwoners zijn er dichtbij voldoende aantrekkelijke (groene) plekken voor ontmoeten en ontspanning, dit draagt ook bij aan de mentale gezondheid (zie ook ambitie 5).
- Er zijn voldoende (zorg- en preventieve) voorzieningen en (sport)verenigingen zijn laagdrempelig toegankelijk binnen de kernen
- In alle 26 kernen van West Betuwe zijn er in 2025 faciliteiten om georganiseerd of ongeorganiseerd te bewegen. En zoeken we gericht naar verbinding tussen kernen en doelgroepen (ambitie vanuit sportgemeente 2025)
- Actief vervoer (lopen en fietsen) wordt gestimuleerd en is bij ruimtelijk ontwerp de standaard en er zijn goede vervoersmogelijkheden tussen kernen
- **Wonen en Zorg voor Ouderen:**
  - We sluiten hierbij aan bij de (in ontwikkeling zijnde) woonzorgvisie van de gemeente West Betuwe.
  - We sluiten aan bij het programma [‘Samen... Oud in Rivierenland’](#)
  - We sluiten aan bij de thema's zoals die zijn opgenomen in het IZA en WOZO

Verbinding met andere speerpunten en thema's

Een gezonde leefomgeving levert een belangrijke bijdrage aan de ambities bij de andere thema's uit dit plan van aanpak Gezond en Actief Leven West Betuwe. De raakvlakken van dit thema met andere thema's uit dit plan liggen bijvoorbeeld bij:

- Een positieve gezonde fysieke en sociale leefomgeving draagt bij aan het Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO, ambitie 4)
- Een gezonde omgeving die uitnodigt tot bewegen draagt bij en stimuleert een gezonde leefstijl (de gezonde keuze de makkelijke keuze maken), zoals een gezonder gewicht of een rookvrije omgeving (ambitie 4).
- Een gezonde fysieke omgeving waarin met toegankelijke voorzieningen draagt bij aan het bereiken van kwetsbare groepen. (Ambitie 1)
- Een gezonde fysieke omgeving waarin de toegankelijkheid naar voorzieningen goed is draagt bij aan het bevorderen van de mentale gezondheid (ambitie 5)

6.4 Doelen en beoogde resultaten

In de gemeente West Betuwe willen we gezondheid, beweeg en sociale aspecten meenemen in de besluitvorming over fysieke leefomgeving. In de omgevingsvisie van West Betuwe (voorjaar 2024) wordt het belang van een gezonde leefomgeving verankerd. In verband met de vergrijzing en de grote aantal kleine kernen is het van belang dat de toegankelijkheid van zorg, groen, etc. goed geregeld is.

Daarom gaan we aan de slag met o.a. het faciliteren van bewegen en ontmoetingen in de buitenruimte waarbij we stimuleren dat mensen naar elkaar omkijken en zetten in op een veilige, groene en recreatieve leefomgeving zodat niet alleen eenzaamheid verminderd maar ook mentale klachten afnemen. Een groene omgeving stimuleert ontmoetingen en draagt bij het mentaal welbevinden.

In de uitwerking van de ambities voor een gezonde leefomgeving richten we ons daarom op:

1. Aandacht voor de fysieke omgeving waarin beweging, voorzieningen en vervoer van en naar voorzieningen voorop staan. Hierbij kijken we ook naar voldoende verlichting op de paden tussen de kernen.
2. We zorgen dat ouderen zo lang mogelijk thuis kunnen wonen door te investeren in wonen welzijn, zorg en technologie.

3. Sociale omgeving; in de naaste omgeving van inwoners is ruimte om elkaar te ontmoeten, hiervoor wordt onderzocht welke locaties kunnen fungeren als ontmoetingsplek. (Bijvoorbeeld een sportaccommodatie).
4. We onderzoeken hoe we voorzieningen dichtbij en op maat bij inwoners kunnen krijgen zodat voorziening bereikbaar zijn voor inwoners. Hierbij onderzoeken we ook of de inzet van een SRV bus haalbaar is. Een SRV bus staat in dit concept voor preventie en zorg op wielen en trekt rod door de verschillende kleine kernen van West Betuwe.
5. Het proces van een vergunning aanvragen voor evenementen moet gemakkelijker. Inwoners kunnen op deze manier laagdrempelig een evenement organiseren om de saamhorigheid te bevorderen.
6. Vanuit de kernagenda's gaan we verder met bewonersinitiatieven. Hierin zijn verschillende voorbeelden genoemd en suggesties aangedragen voor het bevorderen van de (gezonde) leefomgeving. Denk hierbij aan de inzet van beweegtuinten, een dorpsommetje, Johan Crujff veldjes of een watertappunt. Goede, duidelijke communicatie is hierbij een aandachtspunt.
7. We onderzoeken de mogelijkheden van het organiseren van grotere evenementen in West Betuwe. Denk aan de Bloesemtocht of een ander groot sportevenement.

7 Stimuleren gezonde leefstijl

7.1 Inleiding

Ongezonder gedrag (in een ongezonde leefomgeving) is de oorzaak van bijna 20 procent van de ziektelast. Rokers zijn gemiddeld meer gaan roken en het overgewicht is aan het stijgen (bron: Nationaal Preventieakkoord). We beseffen nu des te meer hoe belangrijk het is om gezond te zijn en lekker in je vel te zitten. Daarom is het van belang om gezond gedrag en gezonde keuzes te stimuleren vanuit een integrale aanpak.

Met aandacht voor positieve gezondheid, preventie, inclusie en een gezonde leefstijl kunnen we de gezondheidsrisico's bij doelgroepen met gezondheidsachterstanden verkleinen en ziektes voorkomen of uitstellen. Mensen die veel bewegen, voldoende ontspannen en gezond eten en die niet te veel alcohol drinken en niet roken zitten meestal lekker in hun vel, presteren beter en zijn langer vitaal.

We willen dat álle mensen in West Betuwe gezond en gelukkig door het leven gaan. Bovendien willen we dat gezondheidsverschillen kleiner worden. Dat lijkt eenvoudig, maar dat is het niet: een gezonde leefstijl is voor de één makkelijker te realiseren dan voor de ander. Daarom zetten we in op leefstijl en de daarmee samenhangende factoren om inwoners van West Betuwe te helpen met het maken van gezonde keuzes.

Een van de concrete voornemens van de gemeente West Betuwe is om '[sportgemeente van het jaar 2025](#)' te worden. Dit doel staat niet op zichzelf, onderliggend is deze verkiezing een vliegwielen en gezamenlijke focus voor het realiseren van een positief gezonder en vitaler West Betuwe.

7.2 Waar staan we nu?

Huidige situatie

Overgewicht cijfers

In West Betuwe heeft 53% van de inwoners overgewicht, dat betekent een BMI van 25 over hoger. [De GGD gezondheidsmonitor](#) noemt overgewicht na roken de belangrijkste oorzaak van ziekten in Nederland. In Nederland heeft 50% van de inwoners overgewicht. West Betuwe scoort hierop dus iets slechter dan het landelijk gemiddelde. Ook scoort West Betuwe hierop slechter dan het gemiddelde in Gelderland-Zuid dat op 49% ligt.

Overgewicht komt relatief vaker voor bij inwoners boven de 65 jaar (62%) dan bij jongere inwoners tussen de 18 en 64 jaar (50%). Ook is overgewicht gerelateerd aan opleidingsniveau. Uit de cijfers blijkt dat inwoners die lager zijn opgeleid relatief vaker overgewicht hebben dan inwoners die hoger zijn opgeleid. Tot slot komt overgewicht vaker voor bij mannen (57%) dan bij vrouwen in West Betuwe (49%).

Ook onder kinderen en jongeren in West Betuwe kennen we overgewicht. In West Betuwe heeft 10% van de 5/6 jarigen overgewicht, 18% van de 10/11 jarigen en 15% van de 12/14 jarigen. Deze cijfers liggen onder het regionale gemiddelde van Rivierenland.

[\(Jeugdgezondheidszorg, GGD Gelderland Zuid\)](#)

Rookgedrag cijfers

Uit de cijfers van de GGD-monitor Gelderland-Zuid blijkt dat 14% van de inwoners van West Betuwe (wel eens) rookt. (Dit ligt onder het gemiddelde van Nederland (17%) en de Regio (18%).

Het percentage ligt hoger bij de leeftijdscategorie tussen de 18 en 64 jaar, namelijk 16% tegenover 9% van de inwoners boven de 65 jaar. Mannen in West Betuwe roken meer dan vrouwen (16% tegenover 13%).

In West-Betuwe rookt 8% van de vrouwen (af en toe) tijdens de zwangerschap. In Gelderland-Zuid is dit 7%. Van de hoogopgeleide vrouwen rookt 2% en van de laagopgeleide vrouwen rookt 20% (af en toe) tijdens de zwangerschap.

Van de jongeren in West Betuwe rookt 4% wekelijks, tegenover 5% in Gelderland-Zuid. West Betuwe scoort laag in relatie tot de regio als het gaat om drugsgebruik. [\(Gezondheidsmonitor jeugd GGD Gelderland-Zuid 2021\)](#)

Alcoholgebruik cijfers

Van de inwoners in West Betuwe geeft 42% aan niet te drinken, of maximaal 1 glas per dag te nuttigen. Daartegenover staat dat 8% een overmatige drinker is en 10% valt onder zware drinkers. Overmatig drinken betekent het drinken van meer dan 21 glazen alcohol per week (mannen) of meer dan 14 glazen alcohol per week voor vrouwen.

Er is sprake van zwaar drinken wanneer minstens één keer per week meer dan zes glazen (mannen) of meer dan vier glazen (vrouwen) alcohol op een dag wordt gedronken. Het percentage overmatige drinkers is even groot in de leeftijdscategorie 18-64 en 65+ jaar. Wel blijkt dat mannen vaker overmatig drinken dan vrouwen (10% tegenover 5%).

[\(Gezondheidsmonitor volwassenen en ouderen, 2022\)](#)

Het alcoholgebruik van jongeren ligt in West Betuwe iets hoger dan gemiddeld in de Regio Gelderland- Zuid. 58% van de jongeren (14-16 jaar) heeft aangegeven ooit alcohol te hebben

dronken (56% regio Gelderland-Zuid). Ook het bingedrinken (meer dan 5 drankjes bij 1 gelegenheid) ligt wat hoger 25% in West Betuwe t.o.v 23% in de Regio. ([Gezondheidsmonitor jeugd, 2021](#))

Valpreventie cijfers

De risico's op vallen zijn leeftijdsgebonden. Vandaar dat bij valpreventie gekeken wordt naar inwoners boven de 65 jaar en wordt ingeschat hoe groot het aantal inwoners is met een verhoogd valrisico.

In West Betuwe hebben we te maken met een dubbele vergrijzing, waardoor vallen ook een steeds grotere kwetsbaarheid wordt. Uit de gezondheidsmonitor van de GGD Gelderland-Zuid 2020 blijkt dat 19% van de 65+ ouderen in West Betuwe in de laatste drie maanden één of meerdere keren is gevallen. Bij 40% van deze valongevallen is er sprake van een kleine of grote verwonding. ([waarstaatjegemeente.nl, veiligheid.nl](#))

Valongevallen 65-plussers naar oorzaak	West Betuwe 2018	Nederland 2018	Nederland 2019
Val van hoogte	8%	8%	8%
Val van vaste trap, stoep, ladder, steiger	12%	9%	9%
Val, overig	33%	48%	47%
Uitglijden/struikelen	38%	23%	25%
Val overig/onbekend	8%	12%	12%

Sport en bewegen

50% van de inwoners van West Betuwe voldoet aan de beweegrichtlijn van 150 minuten per week matig/intensief bewegen (55% Gelderland-Zuid). 48% geeft aan minstens 1 x per week te sporten (51% Gelderland-Zuid). ([gezondheidsmonitor volwassenen en ouderen, 2022](#))

Ook bij jongeren ligt het beweeggedrag wat lager dan in de regio. 79% van de jongeren gaat op de fiets naar school (86% Gelderland-Zuid). 70% van de jongeren beweegt wekelijks bij club, vereniging of sportschool. (Gelderland zuid 75%). Bij de vraag bewegen in het algemeen (dagelijks minstens een uur) geeft 18% aan dit te doen, hiermee liggen we gelijk in de regio Gelderland-Zuid. ([gezondheidsmonitor jeugd 2021](#))

Kinderen tussen de 4-12 jaar bewegen gemiddeld meer dan in de Regio Gelderland Zuid. 42% van de kinderen beweegt of sport minstens 1 uur. (38% in Gelderland-Zuid) ([kindermonitor, 2021](#))

Huidige beleid

Voor het huidige gemeentelijke beleid met betrekking tot een gezonde leefstijl, verwijzen we naar §2.2 waar het [Lokale Preventie Akkoord \(LPA\)](#) en [Lokaal Sportakkoord](#) staan toegelicht.

Brede Regeling Combinatiefuncties

In West Betuwe zijn al diverse jaren buurtsport- en cultuurcoaches actief bij Welzijn West Betuwe. Zij zijn daarmee de grootste uitvoerder van sport, bewegen en cultuur in West Betuwe. Het hoofddoel van de buurtsport- en cultuurcoaches is bewegen en cultuur vraag- en kerngericht inzetten als preventief middel om participatie te verhogen en (positieve) gezondheid te bevorderen.

Huidige activiteiten

In de werksessies met professionals is allereerst ingegaan op wat er al is en gebeurt in West Betuwe: wat zijn succesvolle interventies, wat werkt en waar kunnen we op voortbouwen? Daarnaast is gekeken naar verbeter- en aandachtspunten. Voor een gezonde leefstijl werden de volgende punten benoemd:

Successen	Aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none"> • GLI opstart in de regio • Samenwerking jongerenwerk • Parkinson netwerk • Sportakkoord, sportdagen • Buurtsportcoaches • Stoppen met roken coach • MDO overleggen • Activiteiten dorps-/buurthuizen • Activiteiten vallen en vitaal bewegen (pilot 2022/23) 	<ul style="list-style-type: none"> • Betere communicatie • Jongeren betrekken • Richten op structurele financiering • Minder eilandjes – meer samenwerken

7.3 Ambities

Ambities die de partners formuleerden voor een gezonde leefstijl zijn:

- Inwoners van West Betuwe voelen zich gezond & vitaal, hebben een gezonde leefstijl en zijn weerbaar om gezonde keuzes te maken die gericht zijn op positieve gezondheid. Daarbij werken we gezamenlijk aan:
  - Een integrale aanpak voor kinderen en volwassenen met overgewicht of obesitas. Er is passende ondersteuning (JOGG, Gezonde school, GLI), begeleiding en zorg beschikbaar voor inwoners in de verschillende kernen.
  - Het realiseren van een dalende trend in het gebruik van alcohol (onder jongeren) door vergroten van bewustwording van en bekendheid over de effecten van alcohol en het uitstellen van de startleeftijd. We zetten extra in op die kernen waar het alcoholgebruik hoger is dan gemiddeld.
  - Aansluiten bij de landelijke ambitie; een rookvrije generatie in 2040 en kinderen groeien op in een rookvrije omgeving.
  - Bewegen is voor iedereen in West Betuwe aantrekkelijk, laagdrempelig en toegankelijk, waarbij we rekening houden met de diversiteit en mogelijkheden van inwoners. Dit levert een belangrijke bijdrage levert aan de positieve gezondheid van inwoners. We zetten in op:
    - Zoveel mogelijk inwoners bereiken met het beweegaanbod en stimuleren van inwoners om te participeren binnen het beweegveld.
    - Georganiseerd en ongeorganiseerd bewegen en leggen de verbinding tussen bewegen, cultuur, (positieve) gezondheid en preventie en de sociale basis. We zoeken gericht naar verbinding tussen kernen en doelgroepen.
    - De gemeente West Betuwe wil sportgemeente van het jaar 2025 worden.
- We onderzoeken of we kunnen aansluiten bij 'Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO)'. Hiermee werken we aan het voorkomen van alcohol, drugs en tabak gebruik door jongeren door een leefomgeving te vormen waarin ze gelukkig en gezond kunnen

- opgroeien. We vormen een positieve leefomgeving voor jongeren op de volgende plekken: thuis (gezin), op school, in de vriendenkring (peergroep) en in de vrije tijd.
- Het risico op vallen bij ouderen wordt vroegtijdig gesignaleerd in zowel zorgdomein als gemeentelijk domein. De insteek is hierbij dat zowel collectieve (non-specifieke) preventie zoals bijvoorbeeld bewegen en aanpassingen in de openbare ruimte als individuele, geïndiceerde valpreventie zoals valtrainingen en medicatie reviews nodig zijn om effectief bij te dragen aan het verminderen en voorkomen van valongevallen bij senioren.

Verbinding met andere speerpunten en thema's

Een gezonde leefstijl hangt nauw samen met de ambities bij de andere thema's uit dit plan van aanpak Gezond en Actief Leven West Betuwe. De raakvlakken van dit thema met andere thema's uit dit plan liggen bijvoorbeeld bij:

- Toegankelijkheid van het beweegaanbod voor álle doelgroepen, juist ook mensen in een kwetsbare situatie, met een beperking of met gezondheidsachterstanden (ambitie 1 en 3)
- Bewegen is een middel voor ontmoeting en preventie van eenzaamheid (ambitie 3) en versterken van mentale weerbaarheid en gezondheid (ambitie 5)
- Een gezonde leefstijl hangt samen met de faciliteiten in de fysieke omgeving. Als er genoeg aanbod is in een gezonde omgeving kunnen gezonde keuzes gemakkelijker worden gemaakt. (ambitie 2)

7.4 Doelen en beoogde resultaten

Inwoners van West Betuwe voelen zich gezond & vitaal, hebben een gezonde leefstijl en zijn weerbaar om gezonde keuzes te maken die gericht zijn op positieve gezondheid. We bevorderen de zelfredzaamheid van mensen en een gezond en actief leven.

Bewegen is voor iedereen in West Betuwe aantrekkelijk, laagdrempelig en toegankelijk, waarbij we rekening houden met de diversiteit en mogelijkheden van inwoners. Bij bewegen zetten we ook in op valpreventie, waarbij we inzetten op het vroegtijdig signaleren van het risico op vallen bij ouderen.

Via het lokaal sportakkoord en het lokaal preventieakkoord is al geïnvesteerd in het verbeteren van een gezonde leefstijl. In de uitwerking van de ambities bij het versterken van een gezonde leefstijl richten we ons daarom op het aanvullen en versterken van wat al in gang is gezet:

Gezond Gewicht

1. Het GLI aanbod in West Betuwe verder uitbreiden en versterken, dat wil zeggen sluitende keten aanpak voor volwassenen met overgewicht en obesitas. Versterken van de samenwerking en doorverwijzing van de huisarts.
2. We stimuleren gezond gedrag op verschillende preventieniveaus. Via het programma Gezonde School, JOGG, Beweeg Meer Eet Gezond en de inzet van de jeugdgezondheidszorg. We gaan verder met het inrichten van de ketenaanpak voor het terugdringen van overgewicht bij kinderen en jongeren en verkennen van de aanpak Kind naar Gezonder Gewicht.
3. In 2024 draait een pilot met een Buurtsportcoach plus. De Buurtsportcoach plus levert een bijdrage aan Gecombineerde Leefstijl Interventies. Deze rol als schakel tussen sport, bewegen en leefstijlcoaching kan bijdragen aan het bevorderen van een

gezonde leefstijl en het ondersteunen van deelnemers in het bereiken van hun gezondheidsdoelen.

4. We onderzoeken de mogelijkheden om projecten gericht op gezonde voeding voor 4 tot en met 12 jarigen uit te breiden. Binnen deze projecten staat bewustwording en gezondheidsbevordering centraal.

Roken

1. Voortzetten van de doelstellingen van het lokaal preventieakkoord en actiepunten waarin we hebben afgesproken gezamenlijk in te zetten op een rookvrije generatie. Zo min mogelijk jongeren gaan roken en er is geen toename onder rokende volwassenen en ouderen. We nemen hierin ook het vaperen (roken van e-sigaret) mee. Daarnaast richten we ons op:
  - a. Stimuleren van organisaties om gebouwen en terreinen rookvrij te maken en stoppen met roken aanbod onder werknemers te promoten. Denk hierbij ook aan het plaatsen van borden op speelplekken en kinderboerderijen.
2. Zoveel mogelijk partijen sluiten zich aan bij een Rookvrij West Betuwe.

Alcohol

1. Voortzetten van de doelen vanuit het Lokaal Preventie Akkoord: het voorkomen van alcoholgebruik onder jongeren en problematisch alcoholgebruik onder volwassenen en ouderen. Dit doen we o.a. door:
  - a. Voorlichting voor alle jongeren en hun ouders via het programma Helder op school en inzet van interactief theater.
2. We gaan aan de slag met de vervolginzet vanuit het nalevingsonderzoek van 2022/2023.
3. We zetten in op het trainen van professionals: Signaleren, begeleiden en bespreekbaar maken van (overmatig) alcoholgebruik.
4. We verkennen een aanpak voor de doelgroep 55+.

Bewegen

1. In elke kern in West Betuwe zijn er mogelijkheden om te bewegen in de buitenruimte. Dit kenmerkt zich door speeltuinen, beweegroutes, wandel- en fietsroutes etc.
2. We stimuleren het beter en meer multifunctioneel gebruiken van sportaccommodaties. Bijvoorbeeld: meer bewegen op één accommodatie, meerdere verenigingen op één accommodatie, ouderen hebben dagbesteding in een clubhuis (en gebruik maken van de faciliteiten) en 's avonds wordt er bewogen etc.
3. We ondersteunen de verdere ontwikkeling van sport- en beweevenementen in West Betuwe. Onder meer door verenigingsondersteuners en mogelijkheden tot aanvragen van incidentele subsidies.
4. Sportvoorzieningen toegankelijk voor iedereen. Bijvoorbeeld Uniek Sporten uitbreiden bij andere clubs dan in het voetbal, maar ook de toegankelijkheid naar een sportvoorziening aanpassen. Uniek Sporten is bekend bij onze inwoners en verenigingen.
5. Inzetten van een coördinator sport en preventie. Deze legt de verbinding met de lokale uitvoering van GALA en het integrale plan van aanpak voor de Brede SPUK.
6. Voortzetting van het kernteam die de regie voert over de herijking en uitvoering van het lokaal Sportakkoord. Dit kernteam bestaat uit vertegenwoordigers van de

gemeente, de lokale sportsector en maatschappelijke organisaties (welzijn, gezondheidszorg, onderwijs).

7. De gemeente onderzoekt de mogelijkheid om een lokaal beweegplatform in te richten. Zo'n platform brengt de lokale beweegaanbieders samen met het oog op samenwerking, één aanspreekpunt voor en met de gemeente, en belangenbehartiging. Een vorm hiervan is een lokale sportraad.
8. We zetten meer in op ondersteuning van sportverenigingen om zich toekomstbestendig in te richten en te verenigen. Verenigingsondersteuners zijn zichtbaar, benaderbaar en ondersteunen sportverenigingen op maat. Tevens onderzoeken we de mogelijkheid om één loket voor clubondersteuning in te richten.
9. Vergroten van bereik. Binnen het GALA kijken we met alle partners naar slimme verbindingen in het huidige aanbod. Het in beweging brengen van mensen komt op verschillende plekken terug. Denk aan bijvoorbeeld het fysieke domein en het gebruik van de buitenruimte. Aangegeven is dat West Betuwe ruim is opgezet en veel mogelijkheden heeft. Dit gaan we verder verkennen.
10. We onderzoeken hoe we de Brede Regeling Combinatiefuncties verder kunnen benutten in West Betuwe.

Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO)

1. We onderzoeken of we mee kunnen doen met het programma Opgroeien in een Kansrijke Omgeving en werken hierbij met lokale partners aan een gezond opgroeiklimaat voor jongeren, met aandacht voor roken, drugs en alcohol.

Valpreventie als onderdeel van vitaal ouder worden

1. Signaleren en opsporen van ouderen met een verhoogd valrisico en hen toe leiden naar passende ondersteuning, zoals valpreventietrainingen.
2. Vergroten van kennis en bewustwording bij ouderen en hun netwerk over risicofactoren en beschermende factoren.
3. Vergroten van kennis en bewustwording bij vrijwilligers en professionals, zodat zij kunnen signaleren en adequaat verwijzen, ook naar voorliggende voorzieningen in de sociale basis en beweegaanbod.
4. We zetten in op het verstevigen van de aanpak valpreventie door aan te sluiten bij de ketenaanpak valpreventie.

8 Versterken van mentale weerbaarheid en mentale gezondheid

8.1 Inleiding

Mentale gezondheid en weerbaarheid zijn belangrijke voorwaarden om gezond te leven en gezond op te groeien. Er bestaan al langer zorgen over de mentale gezondheid van de Nederlandse bevolking; zo noemt de Volksgezondheidstoekomstverkenning 2020 dit een van de grootste gezondheidsrisico's voor de toekomst.

Mensen met een goede mentale gezondheid hebben een 15 tot 20 jaar langere levensverwachting dan mensen met een slechte mentale gezondheid, onder meer omdat mensen met een goede mentale gezondheid sneller herstellen van lichamelijke ziekten.

Mentale gezondheidsbevordering en preventie van ongezonde stress, depressie en angst voorkomt ziekteverzuim, uitval van school en arbeid en eenzaamheid, en verhoogt maatschappelijke participatie.

8.2 Waar staan we nu?

Huidige situatie

Uit de gezondheidsmonitor van de GGD Gelderland-Zuid blijkt dat 2% van de inwoners ernstige psychische klachten heeft. Dit betreft vaker vrouwen en inwoners uit de leeftijdsgroep 18-65 jaar. Er is een screening gedaan op angst en depressie. 5% van inwoners heeft een verhoogde kans op angst en depressie (8%) regio. Vrouwen (7%) hebben een hoger risico op angst en depressie stoornissen dan mannen 4%. ([Gezondheidsmonitor volwassenen, 2022](#))

Om te kunnen leren, talenten te ontwikkelen en op te groeien tot gezonde volwassenen, is het van belang dat leerlingen zich prettig voelen op school. Het bevorderen van hun welbevinden binnen een positief pedagogisch klimaat, heeft een positief effect op hun gezondheid en leerprestaties. Het voorkomt bovendien psychische problemen op latere leeftijd.

Bij jongeren is het risico op psychosociale problematiek sinds 2019 in 2021 toegenomen van 12% naar 16%. Dit is een minder snelle stijging dan gemiddeld in Gelderland-Zuid (van 12% naar 20%). Mogelijk heeft deze stijging te maken met de coronaperiode. Eind 2023 is er een nieuwe meting. In de gemeente West Betuwe ligt het aantal jongeren dat somber is, eenzaamheid ervaart of gepest wordt lager dan gemiddeld in de regio Gelderland-Zuid.

Dit geldt ook voor prestatiedruk en stress. Prestatiedruk in onder de jongeren wordt het vaakst veroorzaakt door het opleggen van prestatiedruk door zichzelf. Stress wordt veelal veroorzaakt door een combinatie van factoren als school en alles wat ze moeten doen. ([Gezondheidsmonitor jeugd GGD Gelderland-Zuid 2019-2021](#))

Uit de kindermonitor blijkt dat veelal de meeste kinderen in West Betuwe zich gelukkig voelen. 11% van de kinderen heeft een vergroot risico op psychosociale problematiek (regio 10%). ([Kindermonitor GGD Gelderland-Zuid 2021](#))

Huidig beleid

Binnen het huidige beleid van gemeente West Betuwe is extra aandacht voor het versterken van de mentale gezondheid van jongeren. Daarom zijn we begin 2023 de innovatieroute 'Psychische problemen jeugd 0-18 jaar' gestart. Met een grote groep professionals vanuit welzijn, hulpverlening, zorg en sociaal domein is onderzocht hoe er vanuit verschillende disciplines beter samengewerkt kan worden om psychische problemen bij jeugd te voorkomen of vervolgproblemen te beperken. Vanuit deze groep zijn projectideeën ontstaan die in dit plan meegenomen worden. Het versterken van de mentale gezondheid van jeugd en jongeren wordt versterkt door de verankering in de hervormingsagenda jeugd.

Huidige activiteiten

In de werksessies met professionals is allereerst ingegaan op wat er al is en gebeurt in West Betuwe: wat zijn succesvolle interventies, wat werkt en waar kunnen we op voortbouwen? Daarnaast is gekeken naar verbeter- en aandachtspunten. Voor het terugdringen van mentale gezondheid werden de volgende punten benoemd:

Successen	Aandachtspunten
Netwerk jeugd en jongeren Innovatieroute (Jeugd en jongeren). Weerbaarheidsinterventies (Sociale kaart) jongeren POH GGZ Perspectief van Positieve Gezondheid Steeds meer normaliseren	Nog te weinig aandacht voor mentale gezondheid veel mensen niet in beeld hebben. Met name volwassenen en ouderen Er is veel! Maar hoe zichtbaar maken? Meer aandacht voor eenzaamheid, Parkinson en gezinnen. Administratief werken legt veel druk op werken aan de bedoeling. Onderliggend probleem is mobiliteit. Hoe zorgen we ervoor dat iedereen gebruik kan maken van het voorliggend veld. Hoe kunnen we elkaar beter vinden? Veel ideeën opgezet met incidentele middelen en stoppen vervolgens. Brug slaan tussen

8.3 Ambities

Ambities die de partners formuleerden voor mentale gezondheid zijn:

- Inwoners (0-100) in West Betuwe zijn veerkrachtig, hebben inzicht in en grip op hun mentale gezondheid en hebben optimaal toegang tot passende hulp, zodat iedereen kan blijven meedoen. Inwoners leven in een omgeving waarin ze begrip ervaren, worden ondersteund en die mentale gezondheid ziet als een collectieve én individuele verantwoordelijkheid. We werken daarbij aan:
  - Een omgeving die de mentale draagkracht vergroot door het stimuleren van beschermende factoren (promotie) zoals sociaal-emotionele vaardigheden, zelfvertrouwen en weerbaarheid en het terugdringen van risicofactoren voor mentale gezondheidsproblemen, zoals prestatiedruk, individualisatie, het taboe op mentale gezondheid, de invloed van social media en meer recent de effecten van corona.
  - Het bespreekbaar maken van mentale gezondheid (stigma eraf), zodat problemen voegtijdig worden gesignaleerd, mensen handvatten krijgen en de weg weten naar tijdige lichte ondersteuning is bij (beginnende) psychische klachten;
  - We zorgen dat voor verschillende leeftijden en op sleutelmomenten/fasen alle inwoners in een kwetsbare situatie tijdig en passende ondersteuning bieden, zoals jongeren, jongvolwassenen, werkenden, inwoners in een kwetsbaar sociaaleconomische positie en inwoners met een psychische kwetsbaarheid.
  - Betere domeinoverstijgende samenwerking tussen het sociaal domein, huisartsenzorg en de ggz in de ondersteuning en zorg voor mensen met psychische klachten (dichtbij, digitaal waar het kan, via zelfhulpmodules tenzij, zo vroeg mogelijk en in samenhang) zodat we kwalitatief goede ondersteuning en zorg kunnen blijven verlenen.
  - Ondersteuning voor psychisch kwetsbare inwoners, om hen een passende woon- en werkomgeving te bieden (in relatie met de regionale ontwikkelingen beschermd wonen en het traject Individuele Plaatsing en Steun om mensen, die in behandeling zijn bij een GGZ-instelling, terug te laten keren in het arbeidsproces).

Verbinding met andere speerpunten en thema's

Een goede mentale gezondheid heeft ook invloed op en is mede afhankelijk van de andere thema's uit dit plan van aanpak Gezond en Actief Leven West Betuwe. De raakvlakken van dit thema met andere thema's uit dit plan liggen bijvoorbeeld bij:

- We werken aan een passende aanpak op maat en aan toegankelijkheid voor alle doelgroepen, juist ook mensen in een kwetsbare situatie -waaronder mensen met mentale klachten- (ambitie 1).
- Ook iemands leefomgeving, sociale cohesie en onderlinge steun zijn bepalend voor mentale gezondheid (zie ambitie 2 en 3).
- Een gezonde leefstijl en bewegen hangen nauw samen met voorkomen én aanpakken van mentale problemen, zoals bijvoorbeeld wandelen en een groene omgeving helpen bij depressie (ambitie 2 en 4)
- In de samenwerking tussen sociaal domein, huisartsenzorg en de ggz is ook oog voor een stevige 'sociale basis' nodig (zie ambitie 3, Welzijn op recept): niet altijd is professionele ondersteuning of zorg immers het meest passende antwoord op een hulpvraag.

8.4 Doelen en beoogde resultaten

Alle inwoners van alle leeftijden zijn mentaal weerbaar en veerkrachtig, kunnen goed omgaan met de uitdaging van het leven en hebben gemakkelijk toegang tot passende ondersteuning, wanneer dat nodig is. Zij leven in een omgeving die weerbaar maakt, mentale gezondheid ziet als een collectieve én individuele verantwoordelijkheid. Ook zetten we in op inclusie en trachten we taboes te doorbreken rondom emotionele en mentale gezondheidsproblemen, zodat mensen niet alleen de weg weten maar ook om hulp durven te vragen. In de sociale omgeving is begrip en steun aanwezig, wat mensen een gevoel van verbondenheid geeft en ertoe doet. Zo valt niemand tussen wal en schip.

In de uitwerking van de ambities bij het versterken van de mentale gezondheid richten we ons daarom op:

Normaliseren en een omgeving die draaglast vergroot (universele preventie) voor alle doelgroepen

1. Onderzoeken en opstellen aanpak om het taboe op emotionele en mentale gezondheidsproblemen te doorbreken, om zo bewustwording te vergroten en stigma's te verminderen
2. Versterken van de sociale basis (zie ambitie 3) en kunst & cultuur en sport & bewegen als middel (ambitie 4)
3. Iedereen een basisgereedschapskist aan gezondheidsvaardigheden

Vroeg signalering

1. Vroegsignalering bij Life-Events⁶, gebeurtenissen die het leven op de kop zetten en die (soms) het leven kunnen ontregelen, zoals scheiding, overlijden et cetera. We signaleren risicomomenten die kunnen leiden tot opvolgende problematiek en zetten daarbij in op het versterken van de veerkracht van mensen, want een dalende veerkracht vergroot het risico op een volgend probleem.

---

⁶ Voorbeeld van de dominowerking van life events: Uit onderzoek blijkt dat life events in voorspelbare reeksen op elkaar volgen, als omvallende dominostenen. Wie trouwt loopt een flink risico ook weer te scheiden. Na scheiden komen vaak schulden en met de schulden dienen zich vaak gezondheidsproblemen aan. Zie atlas.erwelzijn.nl/event/psychische-problemen

2. Er is een duidelijke route naar hulp: Voor alle inwoners is duidelijk waar zij terecht kunnen voor informatie of als ze zich zorgen maken. Er is goede communicatie richting inwoners, onder andere via Wegwijs West Betuwe.
3. Onderzoeken of er zijn voldoende, passende en tijdig toegankelijke voorzieningen en interventies zijn bij klachten voor alle doelgroepen

Integrale samenwerking

Team Sociaal en zorgpartners zoals huisartsen en GGZ zijn goed op de hoogte van het (voorliggende) aanbod in de gemeente en kunnen inwoners hier adequaat naar verwijzen. Hiervoor zetten we (onder andere) de POH-Jeugd in, Welzijn op recept in (zie ook ambitie 3) en het Verwijskader Jeugd.

We gaan aan de slag met het uitwerken van de projecten uit de [innovatieroute](#).

9 Samenwerking en organisatie

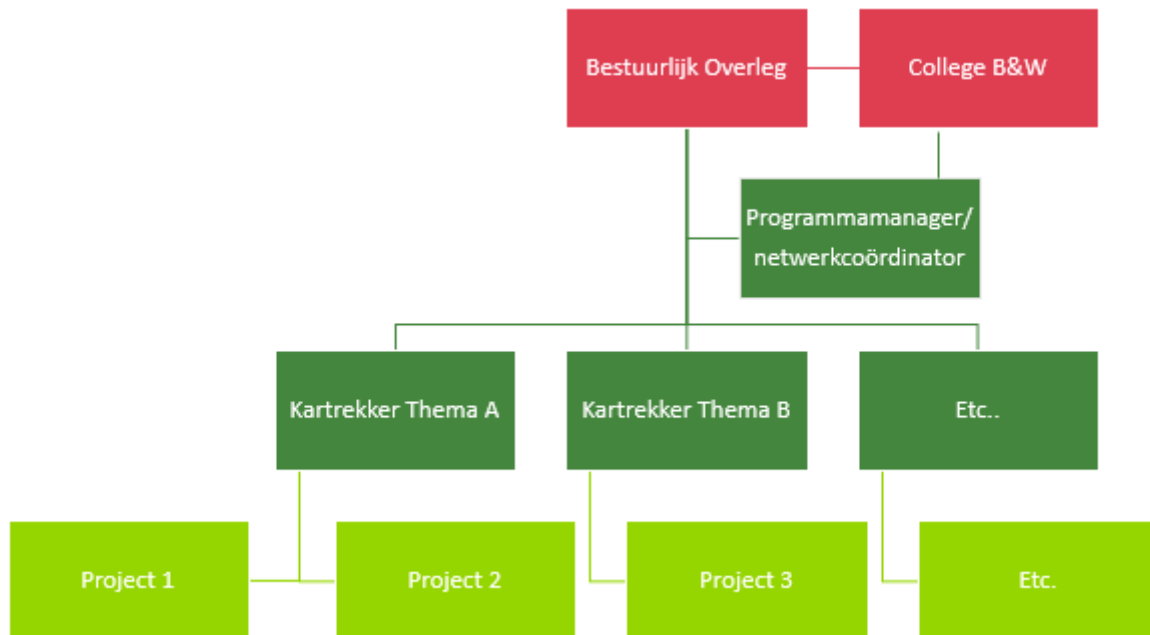
In dit hoofdstuk beschrijven we hoe we in samenwerking sturing en uitvoering gaan geven aan de speerpunten, doelen en acties voor Gezond en Actief Leven West Betuwe. Om tot samenhang te komen is het noodzakelijk om vanuit de verschillende domeinen met elkaar samen te werken. Deze domein overstijgende samenwerking is op onderdelen al zichtbaar en zal verder worden verdiept en uitgebreid.

Binnen het LPA, Sportakkoord, Coalitie Kansrijke Start et cetera zijn de afgelopen jaren al diverse samenwerkingen tussen de organisaties uit verschillende domeinen gerealiseerd. Deze samenwerkingen willen we verdiepen, verbreden en uitbreiden met slimme verbindingen tussen nog meer thema's en organisaties. Hiervoor zijn tijdens de totstandkoming van dit plan al de eerste stappen gezet.

Tijdens de werktafel-bijeenkomsten met veel betrokken partners op het gebied van bewegen, zorg en welzijn, onderwijs en cultuur, werden nieuwe verbindingen gelegd en vervolgspraken gemaakt. In dit plan van aanpak herijken we de meerwaarde en noodzaak van de diverse overlegstructuren en doen we een nieuw governance voorstel.

Bij de inrichting van de governance sturen we op het realiseren van samenhang tussen de verschillende thema's en ambities speerpunten en daarbij behorende interventies.

Het uitgangspunt voor de governance is een integrale aansturing en effectieve uitvoering. Volgend (concept) organogram geeft de structuur weer, gevolgd door een tekstuele uitleg:

Bestuurlijk Overleg

De noodzaak van blijvende verbinding vraagt om een brede, verbindende sturing vanuit één breed bestuurlijk overleg 'Gezond en Actief Leven West Betuwe'. Door de nader (op te stellen) samenwerkingsovereenkomst Gezond en Actief even West Betuwe te ondertekenen, sluiten organisaties aan bij de beweging om samen gezondheid en preventie in West Betuwe te versterken. Daarmee geven zij aan intrinsiek gemotiveerd te zijn om zelf actief met andere partijen te willen werken aan gezondere inwoners en een gezondere stad. Dit akkoord is een start voor het verder verbreden van de beweging waar in de toekomst ook steeds meer partijen en inwoners zich bij kunnen aansluiten.

Het bestuurlijk overleg (BO) komt twee maal per jaar bij elkaar om visie en koers te bepalen en integraliteit en voortgang te bewaken. Aan het BO wordt verantwoording afgelegd over het herijkt sportakkoord en het plan Gezond en Actief Leven West Betuwe. In het kader van monitoring worden jaarlijks de resultaten besproken en daar waar nodig bijgesteld. Jaarlijks wordt een uitvoeringsplan opgesteld dat besproken en vastgesteld wordt in het BO.

Alle partners bepalen gezamenlijk de activiteiten die nodig zijn om de ambities en doelen te bereiken zoals omschreven in dit plan Gezond en Actief Leven West Betuwe en het herijkt lokaal sportakkoord. Het BO is in formele zin geen besluitvormend orgaan. De voorzitter van het BO is afwisselend de wethouder preventie of de wethouder zorg van de gemeente. Een aan te stellen programmanager binnen de gemeente zal de procesregie bewaken en verzorgt de inhoudelijke voorbereiding.

Rol gemeente West Betuwe

De gemeente heeft enerzijds een regisserende rol en anderzijds is de gemeente een actief partner in de totstandkoming en uitvoering van het plan van aanpak Gezond en Actief Leven West Betuwe. De gemeente is formeel aanvrager van de brede SPUK-middelen en

verantwoordelijk voor (financiële) besluitvorming. Dit is belegd bij de portefeuillehouders zorg en preventie.

Daarnaast zorgt de gemeente voor professionele ondersteuning voor de komende drie jaren middels de inzet van een programmamanager/ netwerkcoördinator. De gemeente stelt alle bereikbare financiële middelen beschikbaar voor de uitvoering van het plan van aanpak. Hierbij zorgt de gemeente ervoor dat ook communicatie, evaluatie/monitoring, financiering, borging, taken, verantwoordelijkheden en onderhoud van het netwerk vorm worden gegeven.

Kartrekkers/ kwartiermakers

Om tot concrete uitvoering van het plan van aanpak Gezond en Actief Leven West Betuwe over te gaan, wordt per ambitie een samenwerkingspartner gevraagd als trekker, die samen met een gekoppelde inhoudelijke beleidsambtenaar van de gemeente vorm geeft aan een (jaarlijks) uitvoeringsplan voor het thema.

Zij geven dit vorm samen met een (nieuwe of reeds bestaande) werkgroep, waarbij het afhankelijk is van het thema of er met een of meerdere kartrekkers en werkgroepen voor subthema's gewerkt wordt. Ook doen zij aan het BO voorstellen welke deelonderwerpen prioriteit hebben: niet alles hoeft per 1 januari 2024 in de steigers te staan.

De partners die trekker zijn van een speerpunt zijn verantwoordelijk voor de inhoudelijke en financiële programmering per thema, het aansturen van de uitvoering en monitoring van de voortgang. De plannen, voortgang en resultaten van de werkgroep worden vastgelegd en teruggekoppeld aan het BO. Hierbij maken de kartrekkers/ kwartiermakers gebruik van het financieel en inhoudelijk uitvoeringskader. De gemeente is verantwoordelijk voor het formuleren en aanreiken van het lokale beleid om de plannen ten uitvoering te brengen.

Kartrekkers, beleidsambtenaren en programmamanager/ netwerkcoördinator komen vier maal per jaar bijeen voor het opstellen van de plannen, monitoring en bewaken van de voortgang, en voor het realiseren van integrale samenhang tussen de plannen.

Participatie en betrokkenheid burgers

Samenwerken met de mensen om wie het gaat is een van de succesfactoren om tot een effectieve aanpak te komen. Door behoeften en drijfveren van en met inwoners in beeld te brengen kun je beter aansluiten bij de belevingswereld, sociale normen, dagelijkse zorgen en de leefsituatie van inwoners.

Zij weten als geen ander welke barrières en kansen er in hun gezin, wijk, of kern zijn om gezonder te leven. Verandering vraagt om samenwerking met de hele gemeenschap. Per ambitie kijken we hoe participatie het beste kan worden vorm gegeven. We zoeken actief de verbinding met inwoners van diverse achtergronden en leeftijden, zowel georganiseerd (bijvoorbeeld adviesraad sociaal domein, dorpsraden, kerken) als ongeorganiseerd. Daarbij sluiten we aan bij het kerngericht werken en de kernagenda's waarin al een top drie is gemaakt per kern.

Daarnaast zijn bij de totstandkoming van dit plan van aanpak al de Adviesraad Sociaal Domein (ASD) en het Platform Toegankelijk West Betuwe vertegenwoordigd, evenals bijvoorbeeld vrijwilligers vanuit de dorps-/buurthuizen, Integreeren doe je samen en de kerken.

10 Monitoring en evaluatie

Een procesgerichte, planmatige aanpak

Zowel in de voorbereiding om tot dit plan van aanpak te komen, als in een volgende fase bij de uitvoeringsplannen, werken we cyclisch en planmatig. Op basis van een gedeeld beeld kiezen we prioriteiten en doelen, komen we tot een passende mix van bestaand beleid en activiteiten en nieuwe interventies en monitoren en evalueren we onze aanpak. Hierbij brengen we ook in planning prioritering aan waar mee te starten. En ook het aanhaken van andere organisaties en inwoners geven we structureel vorm.

Inzicht in resultaten en effecten

Goede monitoring is essentieel om te kunnen bepalen in hoeverre de activiteiten uit de (op te stellen) uitvoeringsplannen in praktijk worden uitgevoerd en welk effect ze laten zien. Uitkomsten uit de monitoring kunnen bijdragen aan het maken van goed onderbouwde keuzes op lokaal (en regionaal) niveau om bij te sturen waar nodig. In dit hoofdstuk beschrijven we zowel de landelijke monitoring, die we in West Betuwe kunnen benutten én waar we een bijdrage aan moeten leveren, als de wijze waarop we onze eigen monitoring inrichten.

Landelijke monitoring

Op dit moment zijn er al diverse monitors ontwikkeld, die relevant zijn voor het Gezond en actief leven akkoord en de brede SPUK-regeling. Zo is er onder andere:

- De gemeentezorgspiegel die gemeenten en zorgverzekeraars benutten bij de regionale samenwerkingsagenda's;
- De landelijke monitoring van de gecombineerde leefstijl interventie bij overgewicht en obesitas van volwassenen;
- De monitor van de aanpak kansrijke start;
- De opbrengsten van de JOGG-aanpak;
- De GGD-monitors.

Het streven is om voor alle thema's vallend onder Gezond en Actief Leven West Betuwe monitoring in te richten. Deze monitoring kan er per onderdeel anders uitzien. Er is echter meer stroomlijning en uniformering in de monitoring nodig, en aandacht voor dwarsdoorsnijdende thema's als gezondheidsachterstanden.

Het ministerie van VWS heeft advies gevraagd aan het RIVM, de GGD-en en het Mulier Instituut over het monitoren van het GALA en de SPUK-regeling op zowel overkoepelende als beleidsinhoudelijke doelen van programma's of aanpakken, en de toepassing in de praktijk van ketenaanpakken. Dit wordt meegenomen in de monitoring van de brede SPUK-regeling in West Betuwe. De gemeente West Betuwe zal gegevens verstrekken conform de voorwaarden uit de brede SPUK-regeling.

Monitoring Gezond en Actief Leven West Betuwe

De monitoring van Gezond en Actief Leven West Betuwe wordt gericht op output, ervaringen en procesevaluatie. Er wordt gemeten op output (gedane inspanningen, hoeveel inwoners zijn bereikt) en ervaringen van deelnemers: welk profijt hebben zij van alle inspanningen ervaren, hoe worden deelnemers meegenomen; wat zijn evaluaties van cursussen, in welke mate

wordt het aanbod benut, et cetera? Daarnaast evalueren we het proces: wat zijn de effecten op de samenwerkingen en waar zien we daadwerkelijke versnellingen van processen? Hiervoor gaan we periodiek in gesprek gaan met diverse partijen. De gemeente West Betuwe ontwikkelt een nieuwe manier van data gedreven werken in het sociaal domein. Bij het opstellen van het monitoringplan, zullen we rekening houden met de deze gemeentelijke ontwikkeling.

De kartrekkers van de verschillende speerpunten en doelen uit het plan voor Gezond en Actief West Betuwe wordt gevraagd om in hun uitvoeringsplannen ook de evaluatie en monitoring te beschrijven. Jaarlijks verzamelen we de resultaten en die bespreken we in de brede stuurgroep Gezond en Actief leven West Betuwe. Hierdoor kunnen resultaten in samenhang worden besproken en kan er, zo nodig, in samenhang worden bijgestuurd.

Begroting

Thema	Onderdeel	2023	2024	2025	2026
Bewegen, Sport en cultuur	1. Uitvoering Lokaal Sportakkoord	€ 38.139,37	€ 38.138,71	€ 38.138,71	€ 29.324,53
	2. Brede Regeling Combinatiefuncties	€ 262.574,92	€ 262.570,33	€ 262.570,33	€ 253.657,19
Gezondheid en sociale basis	3. Terugdringen gezondheidsachterstanden	€ 58.675,96	€ 58.674,93	€ 58.674,93	€ 58.649,06
	4. Kansrijke Start	€ 44.006,97	€ 46.939,95	€ 46.939,95	€ 58.649,06
	5. Mentale gezondheid	€ 20.536,59	€ 14.668,73	€ 14.668,73	€ 0,00
	6. Aanpak overgewicht en obesitas	€ 51.341,47	€ 51.340,57	€ 51.340,57	€ 0,00
	7. Valpreventie	€ 151.090,60	€ 139.352,97	€ 139.352,97	€ 143.690,20
	8. Leefomgeving	€ 29.337,98	€ 29.337,47	€ 29.337,47	€ 0,00
	9. Opgroeien in een kansrijke omgeving	€ 7.334,50	€ 7.334,37	€ 7.334,37	€ 0,00
	10. Versterken sociale basis	€ 107.083,63	€ 105.614,88	€ 105.614,88	€ 79.176,23
	11. Mantelzorg	€ 29.337,98	€ 29.337,47	€ 29.337,47	€ 26.392,08
	12. Eén tegen eenzaamheid	€ 29.337,98	€ 29.337,47	€ 23.469,97	€ 0,00

	13. Welzijn op recept	€ 16.135,89	€ 27.870,59	€ 33.738,09	€ 39.588,12
Ondersteunende onderdelen	14. Versterking kennis- en adviesfunctie GGD	€ 7.334,50	€ 7.334,37	€ 7.334,37	€ 0,00
	15. Coördinatie regionale aanpak preventie	€ 26.110,80	€ 21.416,35	€ 21.416,35	€ 0,00
Totaal		€ 878.379,00	€ 869.268,00	€ 869.268,00	€ 689.126,00

Voorwaarden inzet middelen

- Gemeenten zijn voor elk onderdeel waarvoor een uitkering wordt aangevraagd gehouden aan de doelen zoals benoemd in de bestuurlijke akkoorden. Daarbij hebben gemeenten niet allemaal dezelfde startpositie.
- De middelen voor een onderdelen mogen met een maximaal percentage van 15% van de uitkering betreffende dat onderdeel aangewend worden voor een ander onderdeel onder hetzelfde hoofdthema, mits wordt voldaan aan de doelen van dat onderdeel zoals beschreven in de bestuurlijke afspraken in het GALA en Sportakkoord II.
- Indien een voor een onderdeel voor het jaar 2023 verleende uitkering niet of niet geheel in het jaar 2023 is besteed, kan het overschot tot een maximum van 20% in het jaar 2024 worden besteed aan het betreffende onderdeel.

Procesgang besluitvorming

- Een voorwaarde bij het aanvragen van de middelen voor het lokaal sportakkoord is dat het lokaal sportakkoord herijkt wordt aan de hand van het 'Raamwerk Afspraken Sportakkoord'. Het herijkt sportakkoord is voor 30 juni 2023 met de Vereniging Sport en Gemeenten gedeeld en goedgekeurd.
- Gemeenten moeten vóór 30 september 2023 hun integrale plan van aanpak sturen naar de kerngroep van VNG via gezondenactiefleven@vng.nl en info@sportengemeenten.nl. De kerngroep geeft advies over de plannen.
- Vervolgens sturen gemeenten hun plannen, inclusief een positief advies van de kerngroep, vóór 31 oktober 2023 naar DUS-I. Daarna volgt besluitvorming.

Bijlage 1 Ondertekening namens wethouders

Als vertegenwoordigers van onze gemeente dragen wij gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor de ambities en doelen in dit plan. Met deze verklaring bevestigen wij onze toewijding aan het Gezond en Actief Leven plan West Betuwe dat voor ons ligt, en zetten wij onze handtekening als blijk van onze volledige betrokkenheid en inzet om dit plan succesvol te realiseren.

Wethouder Preventie, sport en cultuur

Rutger van Stappershoef

Wethouder Jeugd, WMO,
bestaanszekerheid, inburgering
en inclusie

Jan de Geus

Datum: 21 september 2023

Bijlage 2 Verwerking feedback de kerngroep VNG/VSG

- **De ontvanger van een uitkering voor het onderdeel Versterking kennis- en adviesfunctie GGD, bedoeld in artikel 4.2, onder a, investeert in de GGD voor het opbouwen en uitbreiden van de voor deze uitkering relevante kennis ten behoeve van advisering aan ten minste het college van burgemeester en wethouders.**

In het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorg Akkoord (IZA) heeft de GGD een prominente rol, omdat zij als regionale gezondheidsdienst het gezondheidsbeleid in de regio versterkt. Eén van de programma's in het GALA is 'Versterken kennisfunctie GGD'en'. Als regio Rivierenland hebben we besloten om deze middelen te bundelen en gezamenlijk één opdracht uit te schrijven aan de GGD Gelderland-Zuid.

Deze opdracht omvat verschillende onderdelen waarbij de GGD kennis en advies levert rondom GALA en IZA. Hierbij vragen we de GGD om vanuit een brede benadering (inclusief sociale en fysieke omgeving) van gezondheid advies te geven op lokale GALA plannen en het regioplan. De GGD is als projectleider nauw betrokken geweest bij de ontwikkeling en het tot stand komen van dit plan.

De GGD Gelderland Zuid heeft door middel van de Gezondheidsmonitors goed inzicht in en kennis over de stand van zaken rondom de lokale gezondheid. Met behulp van data kunnen we als gemeente gericht plannen maken voor de gezondheidsopgaven die er liggen en deze monitoren. Voor zowel ons GALA plan als het Regiobeeld (IZA) heeft de GGD Gelderland-Zuid data gebundeld en aangeleverd. Ook bij het monitoren en evalueren van de voortgang op de GALA plannen vragen we de GGD om data bij te houden en te verzamelen. Daarnaast is de GGD betrokken als adviseur bij het opstellen van het lokale gezondheidsbeleid en het (IZA) Regioplan. Door de kennis die de GGD heeft over de gehele regio vervullen zij ook een adviserende rol in de verbinding die in de regio tussen plannen te leggen is. De GGD ondersteunt hier bij de vertaling tussen regionale aanpak en lokale context.

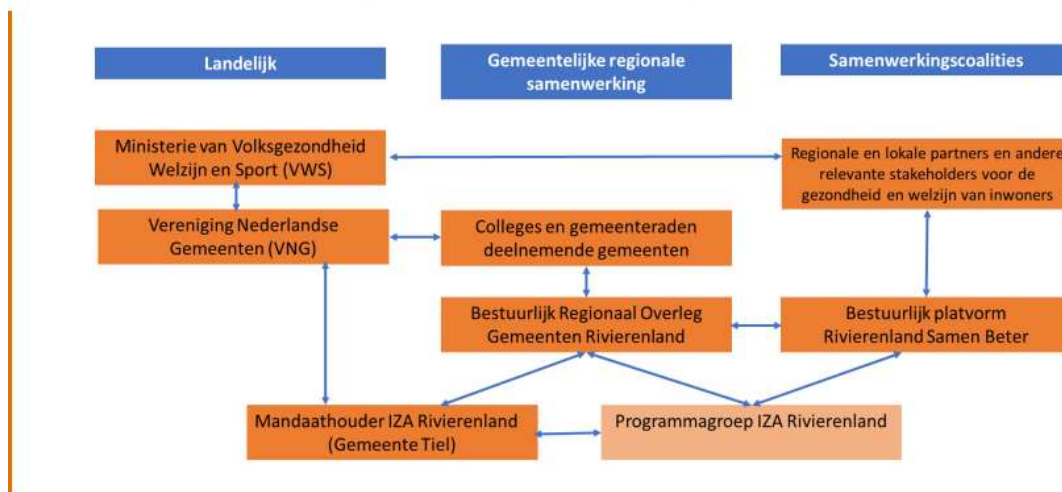
Door het versterken van de kennis- en adviesfunctie van de GGD kunnen we nu en in de toekomst de juiste keuzes maken op gebied van bevorderen van mentale en fysieke gezondheid van inwoners.

Onderdeel van de regionale preventie-infrastructuur zijn de 5 ketenaanpakken benoemd in het GALA en IZA. Deze aanpakken zijn gericht op preventie en gezondheid en opereren over de domeinen heen. GGD Gelderland-Zuid heeft per ketenaanpak een factsheet met advies opgesteld. Hierin is de benodigde kennis voor een effectieve lokale uitvoering vastgelegd, met speciale aandacht voor het leggen van de verbinding tussen het medisch en sociaal domein. Daarnaast adviseert de GGD over de regionale verbinding van de ketenaanpakken: welke elementen regionale afspraken nuttig zijn en op welke manier de lokale doorvertaling plaatsvindt. Het streven is om per 1 januari 2024 de lokale ketenaanpakken te hebben staan en regionaal en lokaal te organiseren wat nodig is.

- **De ontvanger van een uitkering voor het onderdeel Coördinatiekosten regionale aanpak preventie, bedoeld in artikel 4.2, onder b, maakt bovengemeentelijke afspraken met in elk geval de GGD en zorgverzekeraars over voor welke onderdelen die behoren tot het hoofdthema Gezondheid & sociale basis, bedoeld in artikel 3.2, onder a tot en met k, een uitkering wordt aangevraagd.**

In onze regio zien we het belang van regionaal samenwerken. Dit bevordert efficiënte en slagkracht. Als gemeenten van regio Rivierenland werken we samen binnen een samenwerkingsstructuur gericht op een regionale preventie infrastructuur. Bestuurlijke samenwerking vindt plaats in het Portefeuillehouder overleg Wmo en Jeugd. Ambtelijk werken we samen in een werkgroep rondom GALA en IZA. Gemeente Tiel opereert als mandaathouder voor IZA en heeft de volmacht en mandaat vanuit de regio om de afspraken namens de regio vast te leggen en de SPUK IZA middelen te beheren. De regionale bestuurlijke samenwerking rondom IZA krijgt vorm in het platform Rivierenland Samen Beter (RSB). Gemeente Tiel als mandaatgemeente organiseert de gemeentelijke werkgroep IZA. Binnen deze werkgroep is nadrukkelijke aandacht voor de samenhang met de lokale GALA plannen. De gemeente West Betuwe zit in deze werkgroep. Ook is de GGD deelnemer van de programmagroep IZA Rivierenland die het proces ondersteunt om tot een regiobeeld en regioplan te komen.

Samenwerking gemeenten en partners

In de komende periode voeren we gesprekken over hoe de samenwerking rondom de regionale preventie-infrastructuur er uit zal zien. In het IZA is afgesproken dat de infrastructuur per 1 januari 2025 tot stand is gekomen. Het doel is om op basis van een regiobeeld en regioplan een structurele samenwerking tussen gemeenten, zorgverzekeraar en zorgpartijen vast te leggen. In de regionale afspraken over preventie en gezondheidsbevordering leggen we vast aan welke thema's we werken, welke verantwoordelijk elke partij (in ieder geval zorgverzekeraar en gemeente) heeft en wat we regionaal en lokaal uitvoeren. De verdere invulling en vorm van deze afspraken werken we komende maanden verder uit en leggen we vast.

Bijlage 3 Onderdelen brede SPUK-regeling

De brede SPUK-regeling is voor alle gemeenten beschikbaar gesteld voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis. Met de Brede SPUK-regeling kunnen gemeenten diverse afspraken uitvoeren die zijn vastgelegd in het Hoofdlijnen Sportakkoord II, het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het

Preventieakkoord. Voor elke gemeente is voor ieder onderdeel jaarlijks een bedrag beschikbaar.

De volgende hoofdthema's en onderdelen vallen onder de Brede Specifieke Uitkering:

Sport, bewegen en cultuur

- 1. Uitvoering lokaal Sportakkoord
- 2. Brede Regeling Combinatiefuncties

Gezondheid & Sociale basis

- 3. Terugdringen gezondheidsachterstanden
- 4. Kansrijke Start
- 5. Mentale Gezondheid
- 6. Aanpak overgewicht en obesitas
- 7. Valpreventie
- 8. Leefomgeving
- 9. Opgroeien in een kansrijke omgeving (OKO) & Vroegsignalering alcoholproblematiek
- 10. Versterken sociale basis
- 11. Mantelzorg
- 12. Eén tegen Eenzaamheid
- 13. Welzijn op recept

Ondersteunende onderdelen

- 14. Versterking kennis- en adviesfunctiefunctie GGD
- 15. Coördinatiekosten regionale aanpak preventie

Bijlage 4 Lokaal Sportakkoord

In 2019 heeft de gemeente West Betuwe in navolging van het Nationaal Sportakkoord, het Lokaal Sportakkoord I West Betuwe afgesloten. Centraal binnen het Lokaal Sportakkoord staat de missie: meer mensen, meer in beweging. Aansluitend daarop zijn de volgende doelstellingen centraal gesteld, die ook in het Sportakkoord II (vanaf 2023) zijn gecontinueerd:

- Inclusief bewegen; Zodat iedere Nederlander een leven lang plezier kan beleven aan bewegen.
- Duurzame sportinfrastructuur; Zodat Nederland wordt voorzien van een functionele, goede en duurzame infrastructuur met o.a. duurzame accommodaties en openbare ruimtes die beweegvriendelijk worden ingericht.
- Vitale sportclubs; Zodat alle aanbieders van sport en bewegen toekomstbestendig zijn.
- Positieve bewegcultuur; Zodat overal met plezier, veilig, eerlijk en zorgeloos bewogen kan worden.
- Vaardig in bewegen; Zodat meer kinderen aan de beweegrichtlijnen voldoen en motorische vaardigheden ontwikkelen.

De coördinatie en uitvoering van het Lokaal Sportakkoord was tot 2023 in handen van een regiegroep bestaande uit: beleidsadviseur Sport gemeente West Betuwe, coördinator buurtsportcoaches, JOGG regisseur, vertegenwoordigers namens commerciële sportaanbieders, sportverenigingen, dorps-/buurthuizen en sportaccommodaties, zorg en welzijn, onderwijs, inclusie en toegankelijkheid.

Zij waren verantwoordelijk voor de communicatie rondom mogelijkheden van het Lokaal Sportakkoord, organiseerden sportcafés, zetten services uit voor lokale (sport)verenigingen en bestemden de gelden van het Lokaal Sportakkoord. De bestemde gelden zijn uitgegeven aan een grote verscheidenheid aan initiatieven. Op die manier ontstond er ook een grote verscheidenheid aan inwoners die in beweging zijn gebracht.

Om de overgang van Lokaal Sportakkoord I naar Lokaal Sportakkoord II soepel te laten verlopen gaan we in 2023 met de regiegroep Sportakkoord hun rol evalueren en op basis van de uitkomst het vervolg en de inzet van het budget vanaf 2023 bepalen. Daarnaast stelt de gemeente een coördinator Sport & Preventie aan die vanaf 2024 sport, bewegen, gezondheid en preventie lokaal gaat verbinden.

Het Lokaal Sportakkoord is integraal verweven in de brede doelstellingen die er in West Betuwe zijn. De gemeente West Betuwe:

- Zet in op het verhogen van de beweegparticipatie.
- Zet bewegen in als middel in om maatschappelijke vraagstukken mee te helpen oplossen.
- Versterkt de beweeg- en sportinfrastructuur.
- Geeft bewegen in de openbare ruimte aandacht
- Stimuleert samenwerking en multifunctionaliteit in de sport.
- Bevordert de vitaliteit en zelfredzaamheid van sportverenigingen.

Het sportbeleid kenmerkt zich door de hierboven weergegeven zes doelstellingen. Dit krijgt onder meer vorm via aan de ambities om Sportgemeente van het jaar 2025 te worden, JOGG en de inzet van buurtsport- en cultuurcoaches:

- De gemeente West Betuwe wil Sportgemeente van het jaar 2025 worden. Het plan van aanpak Sportgemeente 2025 creëert een vliegwiel om sport en bewegen in West Betuwe naar een hoger niveau te tillen.
- JOGG: West Betuwe is een Jongeren op Gezond Gewicht gemeente. We stimuleren beweegactiviteiten en gezonde voeding voor jong en oud en werken hierin samen met onze partners
- Inzet buurtsport- en cultuurcoaches vanuit onderdeel Brede Combinatiefunctionarissen.
In West Betuwe zijn buurtsport- en cultuurcoaches actief bij Welzijn West Betuwe. Zij zetten sport en cultuur in als middel binnen het sociaal domein. Dit doen zij aan de hand van vier kernwaarden: preventief, vraaggericht, kerngericht en gericht op een brede doelgroep.
- Om in aanraking te komen met die brede doelgroep richten de buurtsport- en cultuurcoaches zich op een vijftal vindplaatsen. Deze vindplaatsen zijn: onderwijs, verenigingen, in de kern, zorg en bedrijven. De cultuurcoaches zijn de grootste uitvoerende partner binnen het kunst- en cultuurveld. Zij kunnen daarin actief zijn in verschillende rollen die zijn gebaseerd op functieprofielen van het LKCA (Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst).

Bijlage 5 Interventies ingezet vanuit het Lokaal Preventieakkoord

Lokaal Preventie Akkoord (LPA) West Betuwe

Landelijk is er in 2018 een Nationaal preventieakkoord (NPA) gepresenteerd. Hierin hebben meer dan 70 landelijke organisaties afspraken gemaakt om de gezondheid van de Nederlanders te bevorderen. In navolging op het nationale preventieakkoord is West Betuwe aan de slag gegaan met de thema's overgewicht, alcohol en roken. Mentale gezondheid jeugd is toegevoegd als thema. Het LPA Samen Gezond in West Betuwe richt zich onder meer op de gezondheidsverschillen tussen bevolkingsgroepen, die ook in West Betuwe groot zijn. Mensen met een lage opleiding en laag inkomen hebben vaker te maken met een slechte gezondheid. Ze roken meer, hebben vaker overgewicht, bewegen te weinig en eten ongezonder. Ook zien we bij deze groep meer stress en mentale problemen. Met aandacht voor positieve gezondheid, preventie en een gezonde leefstijl kunnen we de gezondheidsrisico's juist bij deze groepen verkleinen en ziektes voorkomen of uitstellen. Mensen die veel bewegen, voldoende ontspannen en gezond eten, zitten meestal lekker in hun vel, presteren beter en zijn langer vitaal. Met het LPA wil de gemeente dat alle mensen in West Betuwe gezond en gelukkig door het leven gaan. Bovendien willen we dat gezondheidsverschillen kleiner worden. Dat lijkt eenvoudig, maar dat is het niet: een gezonde leefstijl is voor de één makkelijker te realiseren dan voor de ander. Daarom is het belangrijk om aandacht te hebben voor leefstijl en de daarmee samenhangende factoren, zoals een gezonde fysieke leefomgeving; om inwoners van West Betuwe te helpen met het maken van gezonde keuzes.

In het LPA is Positieve Gezondheid⁵ een belangrijk uitgangspunt. In 2022 en 2023 zijn er diverse activiteiten in gang gezet om Positieve Gezondheid bekender te maken. Voor verschillende professionals, binnen en buiten de gemeentelijke organisatie, hebben we inspiratiebijeenkomsten, workshops en trainingen gefaciliteerd.

In het LPA hebben we ons op verschillende leeftijden en doelgroepen gericht. In specifieke onderwerpen is prioritering aangebracht. Daar waar we de meeste gezondheidswinst kunnen behalen op korte termijn is gestart met inzet en interventies. Voor ieder thema van het LPA is een werkgroep en zijn er karttrekkers vanuit de gemeente. De karttrekkers hebben werkgroep sessies gevoerd om zo kansen, verbinding en mogelijkheden voor samenwerking in kaart te brengen. Er zijn ideeën verzameld en doelen en ambities opgesteld.

Het lokaal preventieakkoord is in juni 2022 ondertekend door de volgende partijen:

Gemeente West Betuwe – GGD Gelderland Zuid – Iriszorg - JOGG regisseur – Sportformateur – Healthclub45 – Welzijn West Betuwe – Beesd voor Elkaar – Bibliotheek Rivierenland - Huisartsenpraktijk Waardenburg – Fysio Xtra Waardenburg - Connect2Jeugd – Mozaïek Welzijn - Santé Partners – West Betuwe Herstelt – Apotheek West Betuwe – Lingeborgh – Eet en Leef Diëtist - Samen Sterk klokhuis Beesd – Gruson Gezond – Stress en burn-out coaching.

Deze organisaties hebben aangegeven actief te willen samenwerken aan de gezondheid van de inwoners van West Betuwe. Zij onderschrijven de ambitie van de gemeente om te streven naar de gezondste gemeente van Nederland!

Samen gingen we van 2021 t/m 2023 aan de slag om bestaande succesvolle initiatieven uit te breiden naar andere gebieden binnen de gemeente en gaven we goede ideeën van professionals, inwoners en vrijwilligers een impuls. Door afspraken te maken met lokale partijen is draagvlak gecreëerd om zo, dicht bij de inwoners, in te zetten op gezondheid

De afgelopen jaren zijn de volgende interventies ingezet vanuit het LPA:

Gezond Gewicht	Roken	Alcohol	Mentale gezondheid
Fittesten voor volwassenen.	Plaatsen van borden op speelplekken en kinderboerderijen.	Nalevingsonderzoek 2022	Rots en Water in het VO
Fitgaaf Kalenders	Stoppen met roken coach (met aandacht voor gebied waarin het meest gerookt wordt.	Meedoen aan landelijke campagne	Weerbaar d.m.v. boksen
Dat Smaakt	Campagne Stoptober	Aanpak Helder op school Lingeborgh met verschillende activiteiten.	Innovatieroute: Co-creatie proces om veerkracht te versterken bij Life-events.
Watertappunten geplaatst.	Stimuleren van organisaties om gebouwen rookvrij te maken en stoppen met roken aanbod onder werknemers te promoten		
	Aangesloten bij een Rookvrij West Betuwe		

Bijlage 6 Kansrijke Start

Actielijn 1: Voor de zwangerschap	Actielijn 2 Tijdens de zwangerschap	Actielijn 3 Na de geboorte	
Implementatie kinderwensspreekuur	Verkennen van de mogelijkheden voor een gezamenlijk screeningsinstrument	Oprichten van een ouder en kind café (3 in de gemeente)	
Inzetten op educatie en voorlichting over kinderwens en zwangerschap.	Scholingen op signaleren licht verstandelijke beperking (LVB) en laaggeletterdheid.	Inzet op warme overdracht vanuit Ziekenhuis naar huis en/of eerste lijn	
Nu Niet Zwanger	Versterken prenatale huisbezoeken		
	Zwangere Zaterdag (2023)		
	Uitbreiden van de informatieavonden voor zwangeren		
	Centering Pregnancy		
Eind 2022 is een evaluatie uitgevoerd. Tijdens deze evaluatie zijn speerpunten geformuleerd voor 2023. Er was behoefte aan het uitwerken van concrete thema's. Dit gebeurt binnen verschillende werkgroepen.			
Organiseren van Zwangere Zaterdag.	Inzetten op taalontwikkeling.	Stimuleren van borstvoeding	Publiceren van de zorgpaden
Juni en November 2022	Ontwikkelen van een overzichtelijke flyer met aanbod.	Extra inzet op bv cursussen	Gereed september 2023
	Voorleessessie en voorlichting in het ouder en kind café.	Uitbreiden van gespreksmomenten tijdens de zwangerschap	
	Scholing van gastouders en kdv professionals.		

